Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

# СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ● ШИНАРА, 17 сентябрь, 1974 шу. ● № 112 (5403). ● Мах 2 кеп.

# БЕРРИГА НИЗ—ГУЙРЕ ДИКА ЧУЕРЗАЯРА

## ХЬАЖКIАШ ЧУИЙЦАЙ

Хьайбай боахам дIахо дегIабоалабара доакъара база чIоагIъяр бокккхача лоархIаме хилар теркал а деш Шелковскей района «Красный пахарь» яхача колхозе 1974 шера 200 гектар ялатийна лаьрхIа хьажкIаш дIайийнаяр.

Из культура чуэца вIашагIъеллаэ пхиъ комбайн, силосни масса дIаувза 10 автомашина, хIарапена тIехьа шишша лафет йолаш 13 колесни трактор йола механизировании отряд.

ХьажкIаш чуэца йолаяле механизатораш вIашагIтеха 10—12 дийнахьа хьажкIаш чуийша яха лаьрхIар. Цхьабакъда, шерра яхь а йоаржаяь комбайнераша болх дIаболабича гуча даьлар хьажкIаш кхы а сихагIа чуийша яха торо йолга.

Ши бIаь гектара тIара хьажкIаш 7 дийнахьа чуийца яьлар. ХьажкIаш чуэца йолаелча денэ социалистически яхье хьалха латташ дика къахьийгар комбайнера Чернышев Павел Дмитриевича. 47 гектара тIара 248 тонн хьажкIаш хьаккхар цо. Иштта лаккхара хьоккхамаш гойтар КПСС члена АгIаспаров Явгайтара. Ше хьаккхача 42 гектара тIара 202 тонн хьажкIаш яьхай цо. Овсаре къахьийгар хьажкIаш хьоккхача отряда кхыча членаша Хамзатов Космахьмада, Муха Ивана, Гладков Дмитре. Цар агрегаташ тIара силосни масса дIаувзаш дика болх бир шофераша Капустин Петра, Билетов Михаила, Алпысов Мовсара, кхыбараша.

ХIара дийнахьа 38—42 тонн дIа а озаш траншеяшка 2653 тонн силос еллай. ХIара гектара тIара 130 тонн силосни масса яьлар колхозхоша.

Гектара тIара планагIа 30 центнер, социалистически декхарех 38 центнер яккха езача 38,3 центнер йоаккхаш, ерриго 776 тонн хьажкIаш чуийцай колхозе, план 600 центнер йолча.

Къаьстта дика хьажкIаш кхеяьй Таигатаров Эспулас кулгалдеча звенос. 109 гектара тIара 527 тонн хьажкIаш яьхар цо.

ХIана колхоза механизатораша берриге теркам тIабахийтаб гурахьа юв культураш дIаерая доакъар кийчдаьан.

**Р. МУРТАЕВ.**

## ТХА ДЕКХАР—720 ТОНН

Ер бархIлагIа шу да «Джалка» совхозе хьажкIаш кхееш со вола. Цу юкъа дика Iомаяьй аз тха лаьтта из культура хьувкъаяра агротехника. Цудухьа толамаш а доахалу. Аз беча балха лакха мах а баь Къахьегама Щеча Байракха, «Знак Почета» орденаш еннай сона. Цу дезача совгIатаца хьинар айдаьд са, низ совбаьккхаб. Цар декхарийла ву тIайоагIача хана кхы а дикагIа къахьега, керда толамаш даха.

ИйслагIча пятилетка укх дийлагIча, къоастамбеча шера 160 гектара тIа я тха звенос ялата кхею хьажкIаш. Дог гIоздоаккхаш дика хьийкъай уж. ХIара гIадама тIа шиъ кхоъ хьажкIа йоал. Фийг бизаба.

План 30 центнер йолча хIара гектара тIара 45 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуя дош дейнад оаха. Денна дош кхоачашдергхиларах шеко яц.

Сога каст-каста хетт, мишта карагIдоал хьа иштта дика хьажкIаш хьувкъае.

Лакха хьувкъам кхебе безам бале дика кийчде деза хьажкIаш дIае хьакъоастадаь лаьтта. Гурахьа йийна культураш чуэццаше а кхы ха а ца йозеш эяба аха доладу оаха хьажкIаш дIае лаьрхIа лаьтта. 25—27 сантиметр кIоарга оахам ду оаха. Кхай картограммага хьежжа дукхагIа эшача дукхагIа а тоссаш минеральни органически удобренешца хьаьнду лаьтта.

ЛоархIаме да хьажкIаш квадратно - гнездови хьисапе дIаер. Цу гIулакхо торо хулийт оасар деча, мутIараштa юкъера лаьтта цамцадоаккхача хана урагIа а пхорагI а культиваци е. Аз дувццача тайпара хьажкIашта Iунал деш къахьийгар оаха укх шера. Цудухьа говра баьри къайлавоаккхаргволаш лакха я хьажкIаш а. 240 тонн планал совгIа а йолаш 720 тонн хьажкIаш чуяхьаргья тха звенос.

Кастта чуэца йолаергья оаха хьажкIаш. БIаь гектара тIара комбайнашца чуя дерхI, йисараш — кулг-кара.

ХIанзе а белгалбаьхаб кара хьажкIаш чуэцаш хургбола нах, тоаяь болх дIаболабе кийча я «Херсонец-7» марках йола кхо комбайн а.

**Л. БОРЩИГОВ,**
**Шалински района «Джалка» совхоза хьажкIаш кхееча звено звеньевой.**

## *ХЬИЙГА КЪА... ЗЕХЬА ДОВ*

ХIара бригаде шишша бIаь гектара тIа юви 400 гектара тIа шекара свекла дIайийра Гудермесски района «Кавказ» колхозе укх шера. ЦхьоалагIча бригаде из культура кхееш ялх звено хилар.

БIаьсти, дерригача ахкана цхьайолча хана деггара хьежаш малх болаш лаьттача дIайхача деноша оасар деш, хий дуллаш, кхыдола Iуналл деш къахьийгар. Зехьа дайнадац наха хьийга къа: дика хьийкъай шекара свекла. ХIанз чуэца йолаяьй из колхозе. Аргунерча шекар доаккхача заводе дIаяхьийтай хьалхара 400 тонн свекла, хIаьта планагIа укх шера паччахьалкхенга итт эзар тонн йохка езаш я.

ЦхьоалагIча бригаде шекара свекла чуэцача кхай тIа долх тхо — бригада бригадир Гичикаев Iазими сон.

Делкъийга ши сахьат даьнна ха яр тхо кхай тIа даьхкача хана. Кхай йисте йоккхача гаьна кIал Iийне ткъаьх кхалсаг ягIар. Гаьнна кха юкъе тайп-тайпарча моттигашка иштта болх ца беш багIа нах а бар гуш. Сеца латтар свекла хьаовхка агрегат. Машина тIера Iоволлаше а бригадира го бир кхалнаха.

— Ай, ера-м эхь да, — йоахар кхалнаха. — КIезигагIа яле бархI бIаь тонн свекла я-кх укх кхай тIа хьа а аьхка аз дIаяхьа машинаш а йоацаш гулъяь элашка уллаш. Оаха хьийга къа-м зехьа довш латт. Тахан санна долча дIайхача дийнахьа хIара сахьатах свекла цхьан тоннах кIезигагIа яле 10 килограмм тIера йоал. Фу де дагахь да, шо — кулгалхой? Мичай машинаш?

— Тахан колхоза машинаш мара яц вай пайда эца йиш йолаш. ХIаьта уж мел кIезига я укхаза санна кхыча моттигашка а мел чIоагIа эшаш я хов ма дий шо. Свекла дIаяхьа новкъостал де «Сельхозтехника» объединене Гудермески отделенера, кхыча моттигашкара яйтаргья аьнна машинаш хьаьхкаяц. ХIанзчул тIехьагIа йоагIе тамаш а я. Цудухьа хIанз ха йоаеш дагIа ца а дагIаш хьааьхка шекара свекла элаш а еш хьагулъе. Малхо йокъаергйоацаш элаш тIа свекла дордаш яхка. Кхоана машинаш яйта мег вайна, — аьлар Гичикаева.

— Массий колхозе автомашин, мичай уж болх беш? — хетт аз бригадирага.

— Мухь кхухьа ткъо машин я колхозе, — йоах Гичикаева.

— ХIаьта хIанз шекара свеклаца цхьан ялата хьажкIаш, гидуаргаш чуэцаш да, довкъар Iалашду, кхыдола балхаш ду. Цудухьа тоъац уж. ХIаьта юртбоахама культураш чуя, тха керттерча агронома Арсанбиева дувцачох, «Сельхозтехника» Гудермесски отделенера пхи машини лафеташ тIехьа йолаш итт трактори, цул совгIа «Грознефть» объединенера 15 машин, хIаьта юрта боахама министерства автоколонера 10 машин яйта езаш яр тха боахаме. Уж йоацаш я.

Аккордно - премиальни хьисапе алапи луш болх бу свекла кхеечар. Хьувкъам дукхагIа ме хул дукхагIа ахча ду царна. Из бахьан долаш шоаш кхо ца беш къахьийга дика хьувкъам кхебаьб. Из боа ца беш чуба йиш йоацаш дог лазаш, халахеташ ба шекара свекла кхесраш. Ялх гектара тIара мара свекла чуенаяц цар.

— Шекара свекла дIакхахьа транспорт яларе дааза-пхеаза дукхагIа болх баь хургбар оаха. — йоах шекара свекла кхееча звено звеньеваяс Акбулатова Хьоврас.

— Колхозе юкъейоалаяьча севооборотага хьежжа хIанз шекара свекла, хIаьта ялата дIайийна хьажкIаш йолча кхашка гурахьа дув кIа дIаде дезаш да тхо, — йоах Гичикаева, — Цхьабакъда хIанзарча темпаш ца дIахо болх бой, масала, шекара свекла Iа долалуш мара чуийша яргьяц. Цул тIехьагIа кIа дIадерах дувца а эшаш дац. ХIаьта наьха а уйла е ма эзий ХIанз атта болх бе йиш йолча хана хьувкъам чу ца бахье, дIахо кулгаш, шоаш шеллуш къахьега дезаргда цар. Уж деррига кхоачамбоацараш хургдацар нагахьа санна хIанз тхо тоъамболаш транспортаца Iалашдоре.

Арсанбиев ЯрагIи хьажкIаш чуэцача кораевир сона.

— Шекара свекла чуэцачара воагI со, — аьнна аз шийга аьлча.

— Цига дIаваха нахах эхь хеташ, хIаьта царна новкъостал де кара хIама доацаш, фу дерга ца хоаш ва-кх со, — аьлар Арсанбиева.

— Гичикаева бригаде долчул кхы дикагIа гIулакхаш дац шоллагIча бригаде а. Наг-нагахьа машинаш а ейт тхона. Цхьабакъда Iуйрийна яхка еза машинаш дукхагIйолча хана е делкъа ха тIакхоачаш е делкъел тIехьагIа мара ягIац. Иштта, цкъа яйта езаш хиннача иттнех ши машин ейтар тхона юрта боахама министерствера. Цхьацца рейс а я шоллагIча дийнахьа цаI мара юханйзар. ХIаьта тахан цхьаь цаI яц. «Сельхозтехника» Гудермесски отделенера цхьан дийнахьа пхи машини лафеташ тIехьа йолаш йиъ трактори ера, шоллагIча дийнахьа кхо машини лафет тIехьа йолаш цхьа трактори, хIаьта тахан делкъел тIехьагIа цхьа машин ейтай. Цудухьа цхьацца рейс е мара карагIдалац цар.

— Республика кхыча боахамашка санна, болх бе боаккхийтача шофераштa, трактористашта шоай техникаца цхьана боахаме бийсаш йоахилга вIаштIехьдаккха карагIдалаций шун? — хетт аз керттерча агрономага.

— Дика общежити а хIаьта столовеш а я колхозе. Дийцадар аз из дош «Сельхозтехника» Гудермесски отделене кулгалхошца. Из дош хаьдда къоастаданзар.

Цу гIулакха колхоза кулгалхой шоаш а ба бехке. Нагахьа санна ханнахьа а доагIача боараме а транспорта дош оттадаьдаларе из къоастадаь хургдар транспорт яйта декхарийла йолча организацеша а.

**М. ХАМАТХАНОВ.**

## *Орловски гIишлой конвейер*

Нах бахеи граждански гIишлош хьалъелга вIаштIехьдаккхараи цунна планаш уттаяраи йола КПСС Орловски обкомеи СССР Минпромстрояи балха опыт могаяьй КПСС Централни Комитето. Цу опыто торо хилийтай объекташ хьалъяра ха лоацъе, хьалдаь даланза дола гIирсаш кIезигде, зданеши гIирсаши эксплуатаце дIалулга хьалда сихде, гIишлошъяра эффективность лакхъе.

«Хьалда ха йоацаш»—из да орловски гIишлонхошта юкъе а берригача мехка а довзаш дIадаьржа дош. Хьалданза планировани яра а, поточни хьисапе чуIе гIишлош хьалъяра а маIан фуд аьлча, из да пхе шера капиталовложенеех цхьан шера а йоацаш, шин шера хьалъе езача гIишлоний план уттаелга. Хьалхарча шера план балха йизза, хувцалургйоацаши, шоллагIча шера яр — тIехьагIа корректура е йиш йолаши я.

Болх эргабоаккхилга атта хинна хIама дац. Керттера хало сенах яр аьлча, заказчикаш дукха хиларца (уж городе 40-нел тIех бар) яр. Царга дар тайп-тайпара рузкъа. Духхьала ведомствении хьисапо гIишлош хьалъелга тIехьадоахар. Орле цхьа заказчик хилар — горисполкома капитальни гIишлошъяра управлени. Цо ший доалахьа дерзадир гIишлошъяра хьожадаь дерриге а рузкъа. Город хьалъерашка кхаьчар къаьгга йола перспектива. Царна хов мичахьа маьлагIа гIишло хьалъе еза а из мича хана яь яккха еза а, малагIа гIишло укх шера, малагIа — тIахулача шера.

Практика хьахьекхад орловски «хьалда ха йоацаш» йолча методо хьалъеш йола гIишлош сихагIеи, дикагIеи, дIадодар кIезигIа долаши хьалъе йиш йолга. 1972—1973 шерашка нах чубаха цIенош хьалделга Орле дикка тIеххоачашдаьд. Нагахьа санна 1971 шера дика могадеш хьалдаь хIара кхоалагIа цIа мара хиннадеце, 1972 шера хIара шоллагIа цIа дар. ДIадахача шера хьалдаьча гIирсех 88 процент дараш «дика» оценка йолаш дIаделар.

КПСС ЦК-ас союзни республикай компартей ЦК-ашта, КПСС крайкомашта, обкомашта, министерствашта, ведомствашта могаяьй орловций опыт. Дикача гIулакха ткъамаш корадаьд.

СУРТАШ ТIА: Орел этажаш лакхъеш я. Городера хьалхара 16 этаж йола цIа; болх беш я орловски гIишлошъяра конвейер: йоккхийча панелевозаша гIишлон майда тIа дIакхухь цIеной деталеш (доакъош).

В. КУНОВА сурташ.
ТАСС фотохроника.

## *ТIЕМА ТАТА ДИЖАЧУЛ ТIЕХЬАГIА*

### ГОРОД ТАЛЛИН ГИТЛЕРОВСКИ ГIАЬРАХОЕХ МУКЪАЯЬККХА 30 шу ДИЗАРГА

Шовзткъе диъалагIа шу гитлеровски Германе эскар эша а даь Советски Эскаро хоадамболлаш йола коталонаш йоахаш хинна шу дар. Германски империализмо 1941 шера хьоабаь тIом кхоалагIча рейха доазонашта гаргакхоачаш латтар. Мух дIабийначо дуIа чуийцад. 22 сентябре советски бIуво тха ширача аллинера аракхайсар гIаьрахой. Из мукъаяьккхарашта юкъе бар Эстонски къамаи корпуса тIемахой. Цун бIухоша Лумистеси Нагельманеи Пиккхерман яхача таллински башне тIа урагIъегIар Эстонски Советски Социалистически Республика байракх.

Ювлача йоккхийча тоний тата хьахозар цу хана города улицашка, хIаьта а таллинцаш шоай город юхаметтаэттае, чухийрцача гIирсий гувнашта кIалхара из хьалъоттае болабелар. Фашисташа дувцилга йоацаши кхом богцаши йолча шоай къизалца доккха зе даьдар города, нах чубаха ниисса ахаш цIенош царх аьнна доха а даь, фоада тIара порт, машиннаьккъа вокзал, дукхха заводаш хьаэца хIама ца дуташ хIалак а яь.

Нагахьа санна республика столицеи моастагIчо йохаяь кхыйола городаши шоай низаца эстонций юхаметтаоттае йийзаяларе, дукхха итташ шераш эшаогдар цу гIулакха. Цхьабакъда социалистически общество ший гIулакхаца хиларах цIакхха а цхьаь дисац советски халкъ мел йоккхий халонаши саготонаши тIакхаьчача а. Бокъонца дог тийша ала йиш йолаш ва со таханарча Таллина кердача баиха-хозача сибато эрсий а, украинций а, белорусий а, узбекий а къахьегам чулаьцаб аьнна. Город мукъаяьккха кхо шу доаллаше а кхозза тIехъяьлар цун промышленни потенциал тIом хьале хинначул.

400 эзар саг вахача таханарча Таллине керда зданеш, улицаш хинна ца Iеш, хьахиннай йоккхий районаш а — города-«спутникаш», «кердадар», «кердаяр» яха дешаш хIанз керда хетац таллинцашта. Сирача кхерах еттача ширача города хIанзарча архитектуро хьаккхашта юкъейоалаяьй кизгахи бетонахи яь зданеш. Замаш вIаши гаргаяхача санна хеталу, хIаьта из бахьан долаш царех хIаране архитектурана гIойле ялар мара кхы хинна хIама дац.

Таллин — республика йоккха экономически центр. Укхаза я машинаш ю, прибораш ю, кемаш ду, целлюлозно-каьхата заводаш, текстиль, гIишлой материалаш, мебель, продовольственни товараш хьаду предприятеш. Таллински предприятеша хьаяь хIамаш — электродвигателаш, дукха ковшаш йола экскаватораш, радио-электроприбораш, кхыйола хIамаш дунеи тIарча 86 мехка кхухьийт.

Керда юха хьаяьй вай мехка йоккхагIчарех цаI йола Таллински форда порт. Доазол дехьарча дукхача паччахьалкхений байракхаш тIа а ягIаш цига хьачуух торгови кемаш, хIаьта вай кемаш 140 совгIча кхыча мехкий порташка ух укхазара.

Республикански Iилмай Академе ткъаь Iилман учрежденех дукхагIъяраш Таллине я. Цар материально-технически база халданза шерлуши эргайоахаш тоаеши я. Дукха ха йоацаш физикаи астрономеи института шийнна дIаеннай керда обсерватори. Столица юккъе хьалъэттай книжкаш чулаттача хранилищашка искусственни климат а долаш, книжкаш механически дIа-юха а кхухьийташ йолча Iилмай Академе библиотека керда здани. Миллион совгIа том чухош библиотеке, Выртсъярв яхача Iама юххе, города гаьна йоацаш, хьалъяьй Прибалтике эгтара йоккхагIйола лимнологически станци. Зданей керда комплекс кхаьчай экспериментальни биологе институтага.

Таллин — вай мехка эгтара къаьнагIа йолча городех цаI. Цун ха — эзар шу. Геттара гаьна яьннача ханашкара езагIа йола тIехьале санна йисай, архитектура къаьст-къаьста памятникаш меттел, шоай юххьанцара исторически структура, крепостной пенаш, лаьттан гIирсаш а тIехьа бIарча улицаш а. Города къаьнара дакъа паччахьалкхено лораеш йола зона я аьнна хьалкхайкадаьд хIанз. Цунна «регенераци» яра проект хIанле а йолаш я. Чухьа хIанзара комфорт вIаштIехьъяккха йиш йоацаш долча цIеношкара нах кердача районашка баха дIагIоогба, хIаьта къаьнарча, гаьнна хьалха дIаяхача замалахь хьалъяьча зданешка хьаелларгья отелаши пансионаташи, паргIата бараш а кафеш а, музейни экспозицеш, сувенирий тикаш. ХIаьта царех хIаране ший ширача замалахьа хинна сурт хулийтаргда.

Архитектораша керда проекташ хьаю, хIаьта гIишлонхой дIахо а керда зданеш хьалъеш ба. Город хьалъеш, къонлуш, тоалуш латт.

**Ивар КАЛЛИОН,**
**Таллински горсовета исполкома председатель.**
**(АПН).**

Иштта ба грузински марганца никъ. Лоамарча Чиатуры яхача рудникашка даьккха из муший новкъа гIолла обогатительни фабрикашка ухийт.

Чиатуры яха хIанзара рудникаш — уж я бокъонца йола, хIанзарча механизмашца кийчъяь лаьттанна кIалхара заводаш. Дерригача марганцах пхелагIа дакъа гучахьарча карьерашкара доаккхаш да.

Эггара халагIа бола болх— марганец тIадоттар. «Гипрорудмаш» яхача Криворожски институтаца цхьана кийчъяьча бункеро — поездаша йиш хилийтай электропогрузочни механизмай балха овсарле кхозза дукхагIа лакхъе. Иштта юкъейихьай рудникерча транспорта автоматически управлене ю, схема а. Автоматизаци яьй обогатительни фабрикаикарча ерригача технологически процессашта.

Планал совгIа эзараш тоннаш металл даьккхад чиатурски рудах Зестафонски ферросплавий завода коллективо. Укхазара къаьсттача контейнерашка а ехкаш Потийски форда порте дIаухийт ферросплаваш, цигарча мехкарча бIаь адресагIа а кхыча мехкарча 10 паччахьалкхене а дIаухийт.

ИйслагIча пхе шера план ханал хьалха кхоачашъяр дукхьа яхь а лелаеш, чиатурски горнякаша укх шера шоаш тIаийца декхар кхозза тIеххоачаш а даь, планал совгIа 73,3 эзар тонн руда даьккхад.

СУРТА ТIА: Квирили яхача хии аьле чу гIолла йолх грузински марганцах етта машиннаькъа эшелонаш.

А. Рухадзен М. Мачаварианен сурт.

ТАСС фотохроника.

## ДУНЕ МЕЛ ДОАЛ ЙОВРГЬЯЦ ТУРПАЛИЙ СИЙЛЕ

### ГОРОДА-ТУРПАЛА КЕРЧА ЛЕНИНА ОРДЕНИ «ДОШО СЕДКЪА» ЯХА МЕДАЛИ ДIАЯЛАР

КЕРЧЬ (Крымски область), 14 сентябрь. (ТАСС спец. корр.). Доккхеи сийрден цIей белгалдоаккхаш ба города-турпала Керча къахьегамхой. Даьхенна хьалхашка тIехдаьнна доккхий хIамаш карагIдувларах, Керча къахьегамхошеи Советски Эскара, ТIема-Форда Флота, авиаце тIемахошеи сийлахь-бокккхача Даьхеи тIема шерашка массане а цхьатарра турпалал, къонахчал, делал гойтарах, Крым мукъайоаккхача хана фашистски бIу бохабаь 30 шу дизар белгалдаккхар дукхьа СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа «Город-турпал» яха сийлахьа цIи тиллай Керчах Ленина ордени «Дошо Седкъа» яха медали дIа а луш.

Тахан города-турпала Даьхеи доккха совгIат дIадалара хетаяь парте Керченски городской комитетеи къахьегамхой депутатий городской Советеи торжественни заседани хилар А. С. Пушкина цIерагIча городской драматически театре. Щей дездеча кепара кийчъяь зал хьалийзар производстве хьалхалаттарашеи новаторашеи, Сийлахь-бокккхача Даьхеи тIема ветеранаша, Герзашцарча Низий тIемахоша, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски, общественни организацей викалаша. Цигтача яр городий-турпалий делегацеш, Краснодарски краера, Ростовски, Запорожски, Николаевски, Херсонски, Одесски областашкара викалаш.

Президиуме — КПСС ЦК Политбюро член, СССР обороиа министр Советски Союза Маршал А. А. Гречко, КПСС ЦК Политбюро член, Украина Компарте ЦК хьалхара секретарь В. В. Щербицкий. Царца цхьана бар парте Крымски обкома хьалхара секретарь Н. К. Кириченко, парте Крымски обкомеи Керченски горкомеи бюрой членаш, къахьегамхой депутатий областной городской Советий исполкомий членаш, военачальникаш, цIей деэдеча яьхкача делегацей кулгалхой, Керчь бахьан долаш баьча тIема турпалаш, городера цIи хеза нах.

Торжественни заседани хьайиллар Керченски горисполкома председатела В. Ф. Дубова.

ЧIоагIа детташ тIоараш а долаш сийлен президиум хержар КПСС ЦК Генеральни секретарь новкъост Л. И. Брежнев керте латтача КПСС ЦК Политбюрох.

Къамаьл де дош лу гулбенараша безаме тIаийцача новкъоста А. А. Гречкона, цул тIехьагIа, зале хиннараша чIоагIа тIа а эцаш, къамаьл дир В. В. Щербицкс.

# КХАЛНАХА ДИЗЗА ДАКЪА А ЛОАЦАШ

Укх деношка города Грозне Октябрьски районе производстве болх беча кхалнаьха слет хилар. Цига дийцар КПСС XXIV съезда, цул тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумий, хІаьта иштта парте Нохч-ГІалгІай обкома Х-чеи XIII-чеи пленумий решенеш кхоачашъеча кхалнаьха лоархІам лакхбарах дола дош.

350 совгІа кхалсаг дакъа лоацаш хиннача слете доклад йир КПСС Октябрьски райкома секретара Н. Ф. Кривоносовас. Районе болх беш болча нахах ахенел дукхагІа бараш кхалнах ба, аьлар цо. Промышленносте къахьегача виъ эзар сагах цхьа эзари ах эзари кхалсаг я. ХІаьта школашка, больницашка, культура учрежденешка маІача нахал дуккха а дукхагІа ба уж. Хьоккхаме къахьег дукхача кхалнаха.

Масала, коммунистически къахьегама предприяти йолча Вагонни депо къахьегаш я 278 кхалсаг, 248 кхалсаго коммунистически къахьегама ударника цІи лелаю. Производстве дикагІйола смена лоархІаш я йоккхагІйола кочегар Антипова Татьяна Титовна керте латтар. Цу сменас хадданза кхоачашду промывочно-пропарочни станцеи депои хьашташ, дика гІулакх ду яьшта. Дика болх беш ба Л. А. Коноваленко, аппаратчица Н. С. Батаева, кхыбараш: 25 кхалсаг я къахьегама ветеран йолаш. Царна юкъе я 15 шера болх беш йола Айдамирова Марем а. Цо ший балха норма хадданза 120 — 140 процент кхоачашъю.

«Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни заводе болх беча нахах дукхагІбараш кхалнах ба. КІезига бац царна юкъе производстве-хьалхалатараш а. Доккхий толамаш доах электронно-монтажни участка радиоаппаратура монтажницас Е. К. Токаревас, шлифовальщицас Крикуновас, кхычар. 120 кхалсаг я цига коммунистически къахьегама ударник йолаш.

«Октябрьнефть» НГДУ къахьегаш 400 совгІа кхалсаг я. Мехкдаьттахошта юкъе латтача социалистически яхье хьалхалатт РИТС-2 оператор Куприянова, ГРЭО-и ПВС-и кочегар Петрова, РИТС-1 оператораш Безматерных, Боровикова, ЖКК штукатур-моляр Кильнова, дуккха кхыбараш. Къахьегамца коммунистически гІулакх долаш хиларца белгалбаьнна ба уж.

Города Грозне № 2 йолча больнице болх беча 475 сагах 379 кхалсаг я. Царна керте латт гІулакх дика вІаштІехьдаккха ховш йола коммунист Ненорокова Лариса Ивановна. Из Райсовета депутат я. Цига дукха ба советски наьха унахцІено лораеча шоаш кхо ца беш къахьегаш бола кхалнах. Царех я Къахьегама ЦІеча Байракха орден лелаю, «Нохч-ГІалгІай АССР унахцІено лораяра отличник» яха значок енна берий консультаце лор Савочкина Нина Амебовна, поликлиника заведующи Бадалова Эмма Константиновна, йоккхагІйола медсестра Агапова Екатерина Ивановна, кхыбараш.

Районе дукха ба къахьегача а дешача а, общественни вахаре а дикача оагІорахьара белгалбаьнна къона кхалнах. Цар хьинаре дакъа лоац «КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъе!» яхача ленински зачета юкъе. Цар къахьег «Пятилеткана — кагирхой ударки къахьегам, говзал, дехараш!» яха лозунг а долаш. Творчески болх бу къонача кхалнаха. Укх шера хьалхарча ялх бетта хьачуенай 129 рационализаторски предложени изобретенеш. Царех 57 эзар сом пайда баьннаб. Доккха дакъа лаьцад кхаллаха цу балха юкъе а. Локомотивни депо электромонтера Р. Иванова хьачуенна электромагнита катушка эргаьккха тоаярах йола рационализаторски предложени производстве юкъеяхийтарах 320 сом пайда баьлар. ХІаьта станце болх беча къонача коммуниста О. Лазаренкос еннача рацпредложенес 477 сом пайда белар.

Района къонача кхалнаха дизза дакъа лоац «ХІара къонача къахьегамхочун — юкъера образовани!» яхача болама юкъе. 900 совгІа къона кхалсаг я болх беш болча кагирхой школашка, сайрийнарчеи заочнии техникумашка а вузашка а деша ягІаш. Цар дика деша а къахьега а кхув.

600 совгІа йолча кхалсага лакхерен юкъера специальни образовани я. Дукха ба кхалнаха юкъе дика специалисташ, комсомольски активисташ бола нах. Царех я «Грозгипросельхозстрой» института инженер Л. Кузнецова, «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни завода инженер Л. Скородумова, Локомотивни депо лабораторе заведующи Н. Корнеева, кхыбараш.

Иштта дийцар къонача кхалнахах комсомола райкома секретара Г. С. Шияновас.

Нах баххача кхалнаха беча боккхача балхах лаьца къамаьл дир уличии комитета председатела Л. П. Соколовскаяс. Цо вІаштІехьдоаккх бахача наьха кхетам лакхбара лекцеш ешилга, район тоаеш, цІенъеш субботникаш, месячникаш ду, бераша дешара а царга культурни салаІарга а хьож.

Слете къамаьлаш дир Вагонни депо мастера Л. А. Домбровскаяс, города шоллагІча больница лоро З. М. Эсембаевас, «Нефтегазпромавтоматика» СПКБ опытни завода монтажницас Н. Н. Минаевас, «Октябрьнефть» НГДУ РИТС-1 оператора Г. М. Безматерныха.

Докладчика а къамаьлаш даьраша а белгалдаьккхар общественна пайдане къахьегача а бераш кхетамца хьалкхедеча а кхалнаха доккха дакъа лоацаш хилар.

Слете вІашагІкхийттараша вай мехка коммунизм хьалъеча юкъе хьинаре дакъа лоацара, нйслагІа пятилетка толамца кхоачашъяра района берриго кхалнах тІахьехаш дола кхайкарал тІаийцар.

Слет чакхйоалаш къахьегача а хьатІаккхувча тІехьенна коммунистически кхетам луча а хьинаре дакъа лоацача дукхача кхалнаха совгІаташ делар.

Л. ЕВЛОЕВА,
КПСС Октябрьски райкома инструктор.

# Политинформатор— кхайтІа

«Ермоловский» совхоза шоллагІча отделене бригадерча стане тулбелар кхашка болх бераши механизатораши. Царга къамаьл деш ва цехкома секретарь П. Темирсултанов. Цо дувц ка бола ялат чуэцаш цар болх дика баь хиларах. Цу балха тІехь толамаш миштта даьхар а малагІа кхоачамбоацараш хилар а. ТІехьа тІайоагІача хана уж кхоачамбоацараш ца хилийтара фу де деза хаьдла дІадовзийт. Совлен дешаш юкъе ца кхувлаш, цар дика кхетадергдолча меттаца дувц политинформатора.

Оратора царна дувц коммунизм хьалъеча хІара советски саго шийна къоастае езача ший моттигах, цун лоархІамах.

Темирсултанова бригаде беш бола политически болх дІаязбеш журнал да. Цу тІа дІаязъяь я цо бригаде яь партеи правительстван тайп-тайпарча соцамех, технически прогрессах, дунен халкъашта юкъерча хьалах, совхоза боахамах, бригада декхарех... беседаш.

Темирсултанова цхьаккха а мехкеи доазол дехьеи хула лоархІаме событи дІаяхийтац ше беча политически балха тІехь наха дІа ца йовзийташ, цунца дувзаденна коллектива хьалхашка декхараш ца дувцаш. Керда газеташи журналаши дешаш цо хадданза кІоаргъю шийна знанеш, лакхъю шийна ораторски говзал. Цунна дукха деза журналаш да «Земледелие», «Молодой коммунист», «Сельский механизатор», «Іилмеи дын» яхараш.

Цо беча политически балхо новкъостал ду ялат чуэцаш, лаьтта оахаш, доакъар Іалашдеш толамаш дахара. Темирсултанова шийна болх творчески бу.

Из дика политинформатор, гІо де а хьехам бала а кийча вола новкъост, бокъонца вола коммунист хиларах тарра дика вовз шоллагІча отделене меттел, ерригача совхозе а.

Я. ЦУЕВ.



# КЪОНА КОММУНИСТ

Іаьржача форда йистте Іалама геттара хозача моттиге уллача курортни городе Варнаь хьалкхийнача Железков Вичона бера хана дезаделар гІишлош хьалъелга. Из вахар хозача городе: древнеримскии византийскии архитектурни а вай ханара а йолча зданешца уйла тІаувзар цун.

— Царга хьежаш дукха хІама дагадохар сона, — йоах Вичос. — гІишлош хьалъяьрашкара доккха беркат даьннад наха, шоай вахара дика лар юхейитай цар, наха пайдане баьхаб уж — иштта уйлаш чуйоссар сона тхоай городерча цІеношка хьежача. Со хьогар гІишлош хьалъерех, — яхаш дувц цо. — Иштта езаелар сона гІишлошъечун говзал.

Юкъера школа йистеяьккхача, Вичо гІишлош еча балха вода, дог раьза долаш къахьег цо гІишлош еча, шийна говзал лакхъю.

— Советски Союзе гІишлош еча тхоайцигара нах болх аьнна хезача, са чІоагІа безам эттар царца ваха, — йоах къонача коммунисто.—Цкъаzале, иштта нах эначa Советски мехка гІо де, шоагІа-дале Ленин ваьча мехках бІарг тоха, советски нах, цар вахар довза ловра.

Нанас аІамига волш дукха хІамаш дувцар сона Ленинах, Советски Союзах. ХІаьта са нана коммунист я.

Иштта нийсвелар вай республике Железков. Цо болх баьб Вознесенски газах бензин ду завод хьалъеча, МагІалбике цІенош доттача. ХІанз Грозненски газ чаккхйоаккха завод хьалъеча плотникий бригада бригадир ва из. Йоккха балха опыт я цун. Шийна говзал дІайовзийт цо къоначи болхлошта, царна болх дикагІа а сихагІа а боззаргболаш хьехам бу. Дукха ба цо Іомабаь болхлой. ХІанз цо новкъостал деш ба къона болхлой комсомолка Ралева Крестинка, Алексева Николинка, кхыбараш.

Къонача болхлошта дукха веза шоай бригадир.

—Са аьттув баьннаб Железков волча нийсъенна. Нанас ваьча вошас сачна хьехам бу сона цо, — аьлар Крестинкас.

Заводе ерригача объекташта эша опалубка, арматура еш я Железкова бригада.

— Железкова бригада заводе болх бе йолаеннача хана денз цхьаккха моттиг хиннаяц гІишлош еча участкашка цун бехкагІа болх сеца, — аьлар из бригада чуйоагІача подсобни боахама начальника Джугутханов Мохьмад Сотхановича. — Тешаме, шийна ханнахьа яь хул цун опалубкаш, арматура.

Болгаре а Советски Союзе а цо гІишлош болх беш яьккхача хана цунна 20 гаргга Сийлен грамота еннай, царна ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома яр а йолаш. Цун цІи дІаяздаьй гІишлош еча треста Сийлен книжка тІа.

Железков гІишлош болх бе волаеннав ше юкъера школа йисте ма яьккхинге а. Цунна дешаш волча хане я езаеннай гІишлонхочун специальность.

Вичос хьинаре дакъа лоац завода общественни вахара юкъе. Из болгарски гІишлонхой группа комсомольски организаце секретара заместитель ва. Цхьаккха вай мехка а доазол дехьа а хула лоархІаме событи дІаяхийтац цо кагирхошта ца йовзийташ. Иштта хилар ВЛКСМ XVII съезд хилча, комсомола В. И. Ленина цІи делаю 50 шу дизар дездеш...

Железкова хадданза лакхбу шийна политически сакхетам. Из КПСС Грозненски горкома Марксизма-ленинизма сайрийнарча университете дешавагІа.

Вай зама гІишлош хьалъяра зама я, — йоах Вичос, — Цудухьа хадданза лакхъе еза гІишлонхочо шийна балха говзал. ХІанз болх беш воллаше а институте дешаваха лерхІ аз.

Железкова бригада членаша социалистически яхь а лаьца, къаьстта чІоагІа къахьийгар шоай Даьхен дезача цІейна — Болгаре социалистически революци котъяьнна 30 шу дизара сийча, цу дезача денна доккхий производственни толамаш даьха накъа а бахар.

Белгалбаьнна дика болх бир Михайлов Петра, Оприков Ильяс, Ралев Коляс.

Ю. ЮСУПОВ.

# ТОЛАМИЙ НОВКЪА

Шерагара шерага комсаш дукхагІа хьувкъаеш хьайоагІа Надтеречни района «Братский» совхоза Бигаев Саге кулгалду бригада. Укх шера 83,5 гектара тІа я бригадо кхею комсаш. ХІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 55 центнер комсаш чуя дош деннад бригада коллективо. ПланагІа чуэца езачул 4 центнер дукхагІа я уж.

Из декхар толамца кхоачашде гІерташ хьинаре къахьег хІара болхлочо.

«Ркацители» сортах йолча комсашта кхачача хана чІоагІа хийдезилга кхета а деш йоакхо яьй бригадо комсашта хийдиллара. Цу тайпара дика удобренеш яха, оасар дІадаккха, химикаташ теха кхыдола балхаш даь дика кхеяьй комсаш.

Іалама хьалашка диллача геттара хала хиннача дІадахача шера а комсаш кхеяра план Саге бригадо толамца кхоачашйир. ПланагІа 50,2 центнер гулъе езаш хиннача 64,5 центнер комсаш чуийцар укхаза хІара гектара тІара.

Дукха ха я Бигаева юрта боахаме болх бу. Ялата культураш кхеш а хьайбаш лелаеш а хиннав. ХІаьта ше болх мел баьча моттигашка шийна декхараш дика кхоачашдеш, толамаш доахаш хьа а воагІа. Цун къахьегама боагІа мах а баь Къахьегама ЦІеча Байракха ши орден еннай Бигаев Сагена.

Соахка, пятилетка кхоалагІча, хоадамбеча шера юртбоахама продукци йоаккхилгеи кийчъелгеи алсамдаккхар духьа яьржача Ерригсоюзни социалистически яхьа юкъе а яха, низ кхо ца беш къахьийга планагІа 400 тонн дІаяла езаш хиннача, пачхьалкхена 534 тонн комсаш дІаелар Саге бригадо.

Из толам баккхарах Октябрьски Революце орден елар Саги Букуловича. Цунах боккха кхаъ хилар бригада коллектива а. Дог цІена, Іимерза, эшача новкъостал де кийча хиларах дукха веза Саги бригаде а из вахача юрта а. Цунна тешал деш да соахка юрта Совета депутаталла из хержар а.

М. ХУМАДОВ.

Грозненски района «Загорский» совхоза хьалхалаттача механизаторашта Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамоташ ялarах дола

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

## УКАЗ

Энтузиазм хиларах, лаьтта оахача агрегаташа балха овсарле лакхайолаш болх белгалаш а даь, гуоахьа дув ялаташ дІадувргдола лаьтташ дикагІйолча ханашка аьха даха совхозага йиш хилийтарах Нохч-ГІалгІай Автономии Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамоташ лойла:

Саламов Шалхан Виситовича — звеньевойна-трактириста.

Матаев Абас Магомедовича — трактириста.

Мадагаев Рамзан Юсуповича — трактириста.

Мадагаев Муса Юсуповича — трактириста.

Темеркаев Эмди Нолтаевича — трактириста.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Г. СКЛОКИН.

г. Грозный,
1974 шера 5 сентябрь.

# ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕЛГА— ПРОМЫШЛЕННИ ТЕХНОЛОГЕГІА

БЕЛОРУССКИ ССР. Витебски территориальни боахамашта юкъерча производственни объединене дика толамаш а доахаш юкъеккхувл шура, баьцадаараш, коартолаш, дукхагІа яхара, къона хьайбаш кхедара промышленни технологи. Объединене юкъеяьхкай Витебска города зонана уллув яда 5 колхози 3 совхози. ХІара боахамага дитад юридически, производственни, финансови лоІаме хилар, вІаши юкъера гІулакхаш нийсду бІарчча хьанийцача боахама расчето маяххара. Объединене чурча специализаце производственни бувзамаш чІоагІдарген хІара боахама хьашташ юкъарча хьашташца тардарген вуг.

ХІанз объединене гІолла юкъера лаьрхІача хІара гектара тІара 30 центнер хьувкъам чубенаб, хІаьта 150 центнер хІара гектара тІара коартолаш чуя дерхІаш а ба.

ЦІеча Эскара цІерагІча колхозе хІара 100 гектара тІара 1500 центнер дулха яккха лерхІ. Хьалъяьй бархІ баь Іатта лаьрхІа, шоашца гІонна йола помещенеш а йолаш керда фермаш. Юкъера лаьрхІача ферма 30 болхлочох хІаранена 26-и машинашца божа беттара хІара оператора 125-и етт кхоач.

Къона доахан хьалкхеделгеи бетта божа юхаметтаувттабелгеи Кирова цІерагІча колхозе де лаьрхІад объединене. Цо хьайийду вокх ворхІ боахамашкара 10—20 ди даьнна Іаьсий, уж цо хьалкхелу ши шу даллалца. Цул тІехьагІа боахамашка юхалу цо уж. «Белоруссия» яхача колхозо дукхача шерашка тІаювлача баьций фу кийчдара специализаци еш я, хІаьта «Заронево» яха совхоз—бежан дулхи товарни коартолаши яхара, «Витебский» яха совхоз—ялата фуи баьцадаараши кийчдара: Объединене опыто хьахьокх юртбоахама производство шерагІа детІайоалаярей юрташка бахача наьха хьал-торо тоаяреи шерра перспективаш.

СУРТАШ ТІА: Кирова цІерагІча колхоза къона хьайбаш хьалкхедараи бетта божа бебабараи йола хьайбаш леладу ферма; объединене Совет. Аьрдехьара аьттехьа — «Заронево» яхача совхоза директор В. Молодечкин, ЦІеча Эскара цІерагІча колхоза председатель, Социалистически Къахьегама Турпал М. Кап, «Белоруссия» яхача колхоза председатель Л. Кошевой оперативни заседани йолча хана.

А. АКИМОВЕИ
А. ЦЕРЛЮКОВИЧЕИ
сурташ.
ТАСС фотохроника.

# ІАН КИЙЧО Е!

## СУХАЛБЕ

Юкъарча хьайбашта доакъар Іалашду ха дукхагІча заькъе сентябрь бетта «чакхйоал, хІаьта хьайбай продукташ дукхагІа яхара кхоачамхилалал а совдаллал а доакъар Іалашдар мел лоархІаме да ховш ма дий. Цудухьа республика дукхача боахамашка хадданза йоакхо ю из лоархІамера декхар кхоачашдара. Цу хьакъехьа йоккха опыт Іоаяьй Шелковской района боахамаша. Алхха йол 33 эзар тонн — планагІа кийчъе езачох 92 процент Іалашъяьй районо. Республике гІолла из план 69 процент мара кхоачашъяьяц.

Дика вІаштІехьдаьккхад силос кийчъелга Ачхой-Мартановски районе. 36 эзар тонн силосии доакъар чуделлад укхаза. Из планагІа йолла езачул дикка дукхагІа силос я. Грозненски района колхозаша 106 эзар тонн силос кийчъяьй, план 128 эзар тонн йолча. Бакъда 126 эзар тонн силос кийчъе езача Сунженски районе кхоалагІа дакъа мара кийчъяьяц.

Эггара дукхагІа баьций-витаминни хьоар даьккхад план 85 процент кхоачашъяьча Шелковской районе. Наурски районо 79 процент кхоачашъяьй план. Эшачох ах а даьккхадац хьоар Сунженски, Надтеречни, Урус-Мартановски, Ачхой-Мартановски районий боахамаша.

Цу гІулакха цІенхаштта уйла е а доакъар Іалашделга сихде а деза хІара районе, хІара боахаме.

## ХЬАЙБАШ МЕЦА ХУРГДАЦ

Дика вІаштІехьдаьха чакхдоахаш да Шалински района «Автуринский» совхозе Іан замалахь чусоцадергдола хьайбаш доакъарашца Іалашдара балхаш. ЛаьрххІа бригада я укхаза доакъар Іалашдеш. ХІанз силос кийчъеш я бригада.

Комбайнаша хьекха хьажкІаш кхай тІара силос чуйоллача траншеяшка дІакхухьаш лафеташ тІехьа йолаш чархаш тІа лела 13 трактори 8 автомашини я.

Сихеи дикеи болх бу механизатораша, шофераша. Хийцца кхоабу уж хьекха хьажкІаш силос йоллача дІа а йихье кхай тІа юха бахка. ХІаране низ кхоачар ду яхье хьалхавала гІерташ. Цудухьа толамаш а доах. Укх шера 1200 тонн силос кийчъе езаш ба уж. Шеко яц лаьрхІар цар кхоачашдергхиларах.

Ферма юххерча траншея чу силос йоллача ва со.

— Масса рейс яьй Іа хІанзле? — хетт аз шоферга Абумуслимов Дукига.

— Делкъа ха кхачалехьа кхо рейс е мара кхийнадац са. Цхьабакъда боад къовлабалалехьа йиъ-пхиъ е хьожаргва,— йоах Абумуслимова.

Иштта дика къахьегаш ва шофер Байсагуров Тана а. Шийна балха норма 140—150 процент кхоачаш а еш, дийнахьа 20—25 тонн аьта гІад хьатІадахь цо силос йоллача.

Шоферел тІехьа ца вусаш къахьег лафета тІа болх беча тракториста М. Магомадова а. Кхай тІара ферме дІа 15 километр никъ а беш, силос йоллача дийнахьа 20 тонн доакъар хьатІада кхоаву из.

Хьинаре къахьег совхоза новкъостал де Аргунерча МРО-ра баьхкача шофераша Хайтукаев Хасмохьмада, Осмаев ИбрахІима, Алиев Идриса, кхычар.

Йоакхо яьй совхозе доакъар Іалашдеча къахьегамхой балхацара моральнии материальнии безам совбаккхара а. Иштта, кхаь дийнахьа кхай тІара силос йоллача моттиге 105 тонн совгІа хьекха хьажкІаш дІайихьача шоферан 90 тонн дІайихьача трактористан 30 сом ахчан преми лу. Хьалхара моттиг яьккхача комбайнера, шофера, тракториста карара кара тела ЦІе вымпел лу.

ХІанзле шозза 30 сом ахчан преми яьккхай шофера Байсагуров Танас.

— Аьлаца, сенажаца, кхы тайпарча доакъарашца дика Іалашдаьд оаха укх шера хьайбаш, — йоах ферма заведующе Шабазов Сайтмохьмада. — Силос а планал совгІа йолларгья. Укх шера меца долаш цхьа ди доаккхийтаргдац оаха хьайбашка.

М. ЭТЕЗОВ.

## ХІАНЗЗЕ А ТОХАЛЕ

Гаьна яц хьайбаш чусоцаргдола ха. 285 бежан, 15 эзар жа, 5 эзар хьакха я «Ингушский» совхозе. Царна кхоачамболлаш доакъар Іалашде, хьайбаш латтаргдола моттигаш тоае, кийчъе езаш я совхоз. ХІаьта мишта чакхдоах укхаза уж балхаш?

Эсала лел хьайбаш латта моттигаш тоаяра балхаш совхоза воккхагІволча прораба Бузуртанов Хьусена кулгалдеча бригаде. ТІехьатет хьайбай помещенеш тоаелга. Ерригаш а хІана яц аьнна корех кизгаш доацаш, йилла еза асфальт йилланза, наІараш, чура нуахаш арайоаха а доакъар хьачукххухьа а транспортераш тоаянза я уж.

ШоллагІча шурий товарни ферме доахан чулаттача моттиге бІаьсти хаьрца пен хІанз а хьалбанза латт. Из кхоачамбоацар дІадаккха яхаш массехказза дехар даьд совхоза кулгалхошка хьайбаш лeладераша. Цхьабакъда, оалаш махиллара, «ворда ше яллийсачара меттахьа яьннаяц».

Іана кийчо еш цхьадола балхаш ду фермашка. Цхьабакъда хьалха де дезар малагІа да ца ховш санна ду бригадо хьадер.

ХІанз пенаш хьоахаш да фермашка, хІаьта тховнаш тоаданза латт. Из бахьан долаш догІа дийлхача дехача тховнаш тІара Іоухача хиво цу сахьате Іоац дІахьаькха топпар: болх юха бе безаш хул.

Укх шера дерриги хьайбаш чусоцаде гоъаш хургдац шоллагІча фермера кхийш. Из кхета а деш керда кхий хьалдоладаьдар ферме. Цхьабакъда хІанз балхаш юхасоцадаьд. ХІаьта цун бахьан малагІа да ховш а дац.

Цу тайпара хьал долаш я кхоалагІча фермера хьайбаш латта моттигаш а.

Жа лоаттаду 18 жел я совхозе. Царех кийчъяьраш кхоъ мара яц. Мамогга сихагІа тоаца йича яргйоацаш я боккхагІболча жа Іуй Гардалоев Супьяна, Алероев Іалаудина жа латта меттигаш.

Кийчъянза я хьакхарч латта моттигаш а. Болх ца тоъаш хІара хьакхарч лелаер шинкхаь сменагІа болх бе безаш хул. Из гІулакх Іатакъ йоакхача продукцена.

Во вІаштІехьдаьккхад фермашка дояркай, скотникий болх аттача баккхара гІулакх. Доахан латташ 13 моттиг я совхозе. Царех кхоъ чура кхо, нувхаш араяхара оттаяь транспортераш йолаш я. ХІаьта доакъар чудахьаш, из хьайбашта хьалхашка дІадуллаш дача балхашта механизаци иь цхьаьккха моттиг яц. Йол, силос, барда, хий хьайбашта кулг-кара чуда дезаш ба дояркаш, скотникаш.

Іан замалахьа хьайбашкара йоаккха продукци уж яІайхача меттигашка дика кхоаба а кхоабаш лоаттадарах тийша йолга дицденна хургда «Ингушский» совхоза кулгалхошта. Хьайбаш чусоцаде деза ха хьатІаккхачалехьа дерриге кхоачамбоацараш дІа а даьха лерттІа кийчо е еза хьайбашка яІайхача моттигашка, меца доацаш Іа даккхийтара.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

## МЕЛ ЭШ ХУРГДА ДОАКЪАР

Кирова цІерагІча Сунженски колхозе цІенхаштта йоакхо ю доакъар Іалашдара. Йиъ бригада я укхаза из лоархІаме гІулакх кхоачашдеш. Дийнахьара норма 180 процент кхоачашъю кхоалагІча бригадерча силоса хьажкІаш хьоккхача комбайнера Малафеев Ивана. Норма яккхарга диллача цул тІехьависац комбайна тІара силосии доакъар трактории лафетаца дІакхухьаш вола Кужулов Іумар а. Цун трактора тІа хадданза лепаш я карара кара тела цІе вымпел. Цул совгІа Іумар баьций хьоар доаккхача агрегатага хьожаш механик а ва. Ше силосии доакъар дІакхухьаш волча хана шийна метта агрегатага бІарг лакха ют цо хІамах сакхеташ, маькара йола къона болхло Кодзоева Лейла. ЦІена кхоачашду Лейлас шийна дІадилла гІулакх.

Силос чуйоллача кІоагашта баьццара масса хьатІаккхухьача иштта дика болх бу укхаза трактористаша Б. Балкоева, П. Кольянко, М Бузуркиева. аьта гІад кІоагачу дІанийсдеча В. Касакова. А. Кольянко тракторанца из ІотоІадеш волча И. Попова.

Ерригa мел яьккха йол (450 тонн) фермашта хьатІаэлай колхозе, хІаьта районерча колхозашта юкъе эггара дукхагІа (ши бІаь тонн гаргга) баьций хьоар даьккхад, планагІа йолла езаш хиннар миссел пхиъ кийчъяьй колхозе сенаж.

Цу дерриганеша торо хулийтаргья юкъара хьайбаш дизза долаш Іангара даха.

В. МАЛЬЦЕВСКИЙ.

# ГАЗЕТАШТЕИ ЖУРНАЛАШТЕИ ЯЗЛУ

Укх деношка дукха да гІулакхаш Сунженски района XIX партсъезда цІерагІча колхоза комсомольски организаце секретара Степанова Людмилай. Из массанахьа а кхоач — тракторни, бешамаш лелаеча, огородни бригадий станашка, хьайбай фермашка, гараже. Ше комсомольски а, политически кхетама а болх бешше а, цо комсомольско-кагирхой газеташтеи журналаштеи язболийт.

— Дукха къона подписчикаш ба тха колхозе болх беш, — йоах парткома секретара Николай Петрович Орича. — ХьатІадоагІача шера хІара саг газеташи журналаши ухаргдолаш язлулга вІаштІехьдаьккхад оаха. Из гІулакх геттара дика кхоачашду комсомольций вожака Степанова Людмилас.

Цо дика дІадовзийт газеташи журналаши вай хана хиланза баргбоаца духовни кхача а хиина дІаоттар, цар мехка а доазол дехьа а хула событеш йовзийташ, техандерча вахара дух тІа воаккхаш хилар.

Степановас иштта дика кхетама болх беш хилар бахьан долаш хІанзле а 50 сагал совгІа нах язбеннаб газеташи журналаши ухаргдолаш. 1975 шера «Комсомольская правда», «Комсомольское племя» яха газеташ «Молодой коммунист», «Комсомольская жизнь» яха журналаш ухаргдолаш язбеннаб трактористаш комсомольцаш Павел Горохов, Виктор Якоб, штукатур Нина Королева, слесарь Георгий Меденников, ветеринарни фельдшер Багатырев Муса, колхоза консервии завода стерелизатор Варнавская Тая, хьакхий-товарни ферма болхло Александр Марков, кхыбараш.

Вахаре хиланза даргдоаца хІама а хиина дІаотташ да газеташи журналаши колхозе.

А. КОЛЕСНИКОВ.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА РУМЫНИ. Бухарестера Республика майда. А. СТУЖИНА сурт.

ТАСС фотохроника.

## ОБЩЕСТВЕННИ ПОРЯДОК ЛОРАЕШ

Парте Ленински райкомо 13 шу хьалха милице органашка болх бе вайтар воккхагIвола лейтенант Хизриев Зибейра. Юххьанца участкови инспектор вар из, хIанз Шаьлла района чурча гIулакхий отдела уголовни розыска инспектор ва.

Цуи декхар сунаэн следственни хьулаьуш дели кулаьмхой хьалхар да. Из атта гIулакх дац. Бакъда Зибейрас гонаэ вIаштIехьбаьккхаб шай болх. Цун мIенчий ба хIара ирта.

Укх шера цо 30 гаргга зуламхо гучабаьккхаб. Царна юкъе вар геттари кхераме, герзаца кийчвенна зуламхо Джамалдинов Шейх а.

Болх дика барах Нохч-ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министрен района чурча гIулакхий отдела начальникен 11 баркал кхайкадаьд З. Хизриевна.

СУРТА ТIА: милице майор Ирисхванови воккхагIвола лейтенант Хизриеви районе деча зуламашта духьал лоаттабеча къовсама профилактически гIулакхаш оттадеш боахк.

М. ЛЫКОВА сурт.

# КЪОНАХЧАЛА КХО САХЬАТ

Бийсана сатийнача хана цIаьхха чIоагIа звонок техар. Вижа уллача Шелковски района чурча гIулакхий отдела начальника заместителa милице капитана Давлетова тIера Iоккхессар юврагIа. Сахьата тIа хьежар из: «цхьа сахьати 30 минути даьннад» аьнна белгалдаьккхар цо.

Гаьннара телефон еттача саго шийга дувцар кхетадича наб тIераьлар. Уголовни розыска воккхагIвола инспектор милице лейтенант Голец хьал а гIоттаваь, сиха ший барзкъаш тIа а дийха, гуйриннарча догIа делхача бийсана араийккхар из.

Дежурни машин ца йига лаьрхIар цо. ТIаккха зуламхой хьалохилга дIаьхдала мегар, денош а даха дезаш. ХIаьта дежурни машин-м массаза а кийча хила ма езий.

Лоалахочунгара цун «Жигули» ехаш, из сенна эш дувцаш Давлетов волаш хьатIавера Голец Андрей а. ДIалаьллар цар Грозный — Кизляр яхача новкъа машин.

ХIаьта хиннар вай наха ца хула тайна хIама дар. ЛАЗ-695 яхача автобусаца «Красный ударник» яхача отарашка а вена, колхозхой жа Iула тIагIертав виъ зуламхо. Жа Iуна низ а баь, 48 устагIа автобуса тIа баьккхаб цар. Отарашка баха нах шоаш дIа ца бахийта белча, царна шозза шоекъал топ а кхесса, Грозне бодача новкъа дIахьийлхаб гIаьрахой.

Из хиннад 14 сахьати 30 минути яьлча. ХIаьта цунах бола хоам кхавчаб зулам даьчул тIехьагIа 11 сахьат даьлча. Цу отарашка телефон яц.

Цу хана чухь ма дукха гаьна бала йиш йолаш ба къуй. Бакъда хьалаха-м беза. Дика болх хилар догIа дийлха. Бокхкхача новкъара яьлча автобуса лар юсаргья.

Червленски тIаь тIа гIолла дехьа бовла лоархIабергбац зуламхой. Цига дийнахьа а бус а хадданза ха деш пост я. ХIаьта иштта комфортабельни автобусашца уж санна бола цхьа моллагIа боаца пассажираш дIабига вIаштIехьдаргдац. ТIаккха Червленнера Наурски оагIорахьа хьайза хила беза къуй, нах бахача моттигашта юстара а буврбга.

Наькъо гола тохача капитан Давлетов машина тIера Iоваьлар, автобус Наурски оагIорахьа яха хиларах тийшар из. ТIаккха Тийрка тилла тIий лорадеш латта милице сержант Кузнецов шийца а ваьккха, Наурски оагIорахьа машин яхийтар.

Николаевски станицана юххерча разъезде стрелочницаца къамаьл дир цар. Цо хьадийцар ялх сахьат хьалха ше йолча гIолла, дIакъайла штораш а долаш, автобус тIехъялар, Iеха жа а хеза, ше гонахь гIолла дIа-юха хьежар, кхы хIама бIарга а ца дайна, шийна жа Iехаш хазар цо хийттачох дитар.

Цо хьахьекхача новкъа йолаялийтар машин. Кхо сахьат дар уж новкъа арабаьнна. Бакъда шоаш лерагIа болхаш хиларах шек бацар уж. ХIаьта мича хила боагIа зуламхой? Кхы сахьата никъ бича-м бензин кхоачадала а терлург ма дий, тIаккха яьссача ара наькъа юккъе бусаргба.

Ищерски станицана юххе Николай Базаралиевича цIаьхха цIера сердалах бIарг кхийттар. Фу дергда хIанз? Кхьнега виъ къу лоацалургвий? ХIаьта нагахьа санна шоакъал топел совгIа царга кхыдола герз хулеI Иштта тIаваха кхераме да.

Ищерски станицана тIех а яьнна, ДоттагIала тIаь тIа сецар «Жигули». Цига тIий лорадеш латтар ГАЗ-69. ТIаккха бекъа а бенна, тIабахар уж — Голеци Кузнецовн «Жигулеца», Давлетови Наурски райотдела сотрудники ГАЗ-69-ца.

Хьалхашкарен тIехьашкарен дIатIаэттача шин машина лемпаша сийрдаьккхар автобус. Бе герз а доаллаш хьагуче баьлар милице сотрудникаш. Зуламхошта вIалла дага а доацаш хилар из. КорзагIбаьнна зуламхой духьале а ца еш карабаьхкар.

«Ши сахьати 40 минути» — белгалдаьккхар ший дагахьа капитана Давлетова, тепча хумпIар дIа а къовлаш.

Цул тIехьагIа массехк минут яьлча «Жигули» тIехьа а йолаш Шелковски станице дIайигар автобус. Цу чу бар жела совгIа № 1572 йолча автоколонна водителаш — къуй Ясаев Султан, Шахвалиев Султан, Бутукаев Шамхан, Караногайски района «Ленина никъ» яхача колхоза колхозхо Алаев Мовсар.

М. ЛЫКОВ.

# ДОГ КЪОНА ДА ВЕТЕРАНА

*И З кIальдлуш воаца, ха яха саг аттa нийслац милице отделе. Диъ шу да совна уголовни розыска воккхагIвола инспектор, милице капитана И. И. Зуев вовза. Цу хана денз цIаккха а нийсвеннавац сона из цхьа саготa деш вола хIама доацаш. Цхьаннахьа вахa сагота хул из. Ше дер сиха, нийса, ханчахьа деш хилар, шийна тIадилла гIулакх чIоаггIа бехктоххаме хетар — из да цун оамалца керттера дар. Цудухьа цун сий ду г. Грозне Заводской отдела чурча гIулакхий отделе.*

*Дуккха бола къахьегамхой санна, къеча нахах хьаваьнна саг ва Иван Иванович. ТIом хила хьалхха НКВД эскаре гIулакх деш вар из. Цу эскаре а волаш тIема шерашка машинникъ лорабеш хилар Зуев.*

*Эскарера цIавеча, 1946 шера денз чурча гIулакхий органашка болх беш ва. Цунна дукха беза ший болх. Чурча гIулакхий органий сий ший сий лоархI цо, цудухьа лакха а лоаттаду.*

*Цо эздий къамаьл ду эггара харцваьннача зуламхочунца а. Цунах доалла сага хила доагIар дикадар гучадаккха гIерт, цигачара из ше лела даьчох дехке ваккха, бакъахьарча сага оамал тIа ваккха гIерт. Из бахьан долаш цкъаза дош кхосс цунга новкъосташа.*

*— Иван Иванович, Iа-м зуламхошца хьай кхоаччарча ааргарча нахаца санна ма дой къамаьл, — оал цунга.*

*Бакъда из дац Иван Иванович зуламхоев къахеташ хилар, цо къахетам бац зулам даьча сагах. Общественни порядок толхаеш даь мел зIамга гIулакх а боаггIаш бола бехк ца беш дитац.*

*Ше беча балха тIехь цо оагIув лувц общественностаца. Цкъа «Грознефтехимпромстрой» треста кадрий инженер Кошелева хьалаха задани елар Иван Ивановича. Из яр квартираш лулга вIаштIехьдоаккхареда ше а яхаш, гражданашкара шийна ахча даьха саг. Иштта нахагара дуккха ахча а даьккха, едар из. Дукха ха йоадир, къа а хьийгар Зуева из хьалохаш, шоай лоIаме шийна новкъостал деш бола нах оарцагIа и баьха хьалехар цо зуламхо.*

*Иштта цо беш бола болх боккха мах беш белгалбаьккхаб. Нохч - ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министра при казагIа 30 гаргга совгIати поощрени еннай цунна. Дуккхача шерашка вIаштта тIера Iо ца доаккхаш Нохч-ГIалгIай АССР МВД Сийлен доска тIа доал цун сурт.*

Д. БОРИСОВ.

# ЙОАКХО Ю ФУ КИЙЧДАРА

ДIаде мел эша фу ханнахьа я дIадувча боарамга кхоачадеш а кийчделга республика колхозий, совхозий хIанз лоархIамегIа дарех декхар да. Цу гIулакха йоаггIаш йола йоакхо еча боахамашка ка бола ялат чунйца даларца болабеннаб гурахьа дIаде фу кийчде. Иштта, Гудермесски районерча колхозашей совхозашей кондиционни фу Iалашдара план 103 процент кховчашъяьй, хIаьта мел эшачох 96 процент цхьоалагIча классагIа а да.

Фу Iалашдара план 80—90 процент кхоачашъяьй Шалински, Урус-Мартановски, Грозненски, Ачхой-Мартановски, Малгобекски районашa. Цхьабакъда кийчдаьна фух цхьолагIча классагIа дар 60 — 70 процент мара дац цу районашка.

Геттара эсала лел дIаде фу кийчдара гIулакх Назрановскии Шелковскойи районашка. ДIаде эшар миссел дола фу хьажа а хьежа техкад цу районашка. Бакъда цхьоалагIча классагIа долаш хьакъоастадаьр эшачох кхоалагIа дакъа мара дац фу Ножай-Юртовски, Сунженски, Надтеречни районашка а.

Ерригача республике гIолла лаьрхIача планагIа доагIачох 93 процент техкад, кондиционни дар — 89, цхьоалагIча классагIа дар — 60 процент мара дац.

Гурахьа ялат дIадувха хьатIаккхоачаш латт. МалагIча хьала тIа хургда кхоачам хилал фу ханнахьа Iалашданза дола боахамаш? ХIаьта дIадуви дола фу цхьоалагIчен шоллагIчен классагIа мара ма хилийта аьнна а ма оттадаьдий. ХьатIадоагIача шера ялат хьувкъадара лард йоллара дикагIа йолча агротехнически ханашка, дика кийчдаь фу тоссаш культураш дIаер мел лоархIам болаш да кхетаде доагIа колхозий, совхозий кулгалхоша, специалисташа.

С. СУЛТАНОВ.

## ЧУЭЦАШ ЛАТТ

Керттерча даькъе комсаш кхееш я Наурски района «Победа» совхоз. Укх шера 1391 гектара тIа я боахаме из культура.

КПСС ЦК партега, советски халкъага даьча Кхайкарала жоп луш бIаьстан юххье денз дика хьувкъам кхебе гIерташ нна кхо ца беш, йола торонаш оарцагIъяьха къахьийгар совхоза комсаш лелзераша. ХIата хьийга къа зехьа дайна а дац. Дика хьийкъай из культура.

ХIанз чуэца йолаяьй комсаш. Кхаьчараш хьа а хержаш «Тербаш» яхача сортах йола комсаш я чуэцараш.

ПланагIа хIара гектара тIара 57,5 тонн чуя езаш я. ХIаьта хIанз кхаьчараш хержаш чуэцаш а 45 тонн йоал гектара тIара.

— Къеста а ца еш из культура цхьатарра чуэца йолайнча 70 тоннал кIезигагIа йоацаш комсаш чуцаргья хIара гектара тIара, — йоах отделене управляюще Б. Базаев. — Укх шера социалистически декхарагIа 10200 тонн комсаш дIаяла езаш да тхо паччахьалкхенна. На декхар дукха тIехкоачаш дергда оаха.

ХIанзле 815 тонн комсаш чуенай. Уж керттерча даькъе Грозне, кхыча городашка бахача къахьегамхошта йоха дIакхухь.

ХIара шера хьувкъам чуба совхоза доккха новкъостал ду студенташа, ХIанз комсаш чуэцаш Грозперча университетера 1100 студент ва совхозе къахьегаш.

Х. МАГОМЕТОВ.

# КОМСОМОЛЬСКИ ОПЕРАТИВНИ ГРУППА БОЛХ БЕШ Я

Шу гаргга ха я городе Грозне комсомольски оперативни отряд вIашагIтеха. ВЛКСМ горкома соцамагIа хьайир из, цун командиралла оттавир комсомола горкома хьалхара секретарь В. Целовальников. Цу отряда штаб йир, ВЛКСМ горкома оргоделa заведующи А. Измайлов, ВЛКСМ Ленински райкома шоллагIа секретарь Л. Махтамерзаев, ВЛКСМ обкома инструктор А. Голиков, ВЛКСМ Старопромысловски райкома шоллагIа секретарь А. Козинкин, Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета студент Л. Ножаев, милице сотрудник У. Тазаев юкъе а болаш.

Общественни порядок лораяр, цхьаболча, кагирхоша общественна духьала леладеча гIулакхашца къовсам лоаттабар, бIарг ца лоххаш бераш ца дита, кхелетараша деш дола зуламаш ца хилийта беш бола болх шерра боаржабар—из дар цу отряда декхар. Отряда юкъе вола 100 совгIа комсомолец. Уж ба кооперативни техникумера, Грозненски мехкдаьтта институтера, университетера, «Гипрогрознефть» институтера.

Лоацача хана дукха хIама де а городе бахача нахага ше лархIийта а кхийнад цуп. Милице болхлошца 30 совгIа рейд яьй. Уж хиннай салоIача зонашка, паркашка, клубашка, общежитешка, нах бахача моттигашка. Цо новкъостал даьл школа йита лелача берашта балха отта моттиг лахара. Цо новкъостал даьд комсомольски комитеташта, административни органашта общественна пайданерча балхах хьулелу кагирхой гучабахара, уж балха оттабара.

Цул совгIа отрядо кхоачашъю общественни порядок лораяра шоай лоIамерча халкъа дружинай штабий задане а, харцахьа леларашца, социалистически рузкъа лечкъадерашца, спекулянтацца къовсам лоаттабу.

Шоашта хIама яккха автомашинаш маршрутагIа йоацаш лелаю водителаш, билеташ доацаш пассажираш кхувла шофераш гучабоахаш рейд йир. Хьалийцар автобусий шофераш Айрапетян, Моргосов. Протокол а оттадаь дIачубелар уж.

Отряда штабо коллективашка хоам бу общественни порядок толхаьча цар членех, царна доагIаш дола таIазар дайт.

Укх шера июль бетта отряда группас С. М. Кирова цIерагIча парке хьалийцар общественни порядок толхаь ГрозНИИ болхло Сердюкова Раиса, ГХК аппаратчик Денисов Владимир, культпросвтучилища дешархо Х. Гандалоев, Грозный машинаькъа станце слесарь Шанхулаев Башир. Цар болх бечча хоам бир царна доаггIаш дола таIазар дар хьадехаш, хIаьта шоай организацеша царна доагIаш дола таIазар а дир.

Цу тайппара, отрядо общественни порядок толхаю цхьаккха моттиг йитай из толхаьраьшта доагIаш дола таIазар ца дойташ.

Милицен оперативни отрядой традиционни доттагIал а вIаши гIулакхаш а леладу. Милице болхлоша отряда членашта новкъостал ду цар балха говзал лакхъяра, хьехам бу, царна цхьана дежурство дIакхухь, цхьана рейдаш ю.

Сий дола а бехктоххаме а декхар кхоачашдеш ба комсомольски оперативни отряда членаш, уж городе бахача нахага сатийна салаIийта гIерт.

Б. ДЕМЕНТЬЕВСКИЙ,
милице воккхагIвола лейтенант.

## ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

*ГВИНЕЯ-БИСАУ:*

# ПАРГIАТОНГА БОДА НИКЪ

Гвинея-Бисау Республика суверении паччахьалкхе а лоархIийла, ООН-е дIачуэцара хьакъехьа цо даь дехар хьал я лоацалда аьнна португальски правительства яьча решенех дунен политически карта тIара юхейнса колониальни системa дIаяла йолаялар да аьлар ПАИГК исполкома члена, Гвинея-Бисау Республика экономикан финансийн гIулакхашта волча паччахьалкхен комиссара Васко Кабрала. Цо хьакхайкадир, из событи ерригача Африкана, Португалена шийна а дерригача адамашта а IалаьмaтE боккхача лоархIаме хилар. АПН парижски корреспондентаца Н. Кузнецовца ше къамаьл деш Васко Кабрала аьлар:

— Португальски колониализмо пхи бIаь шера новкъарле яьй тха халкъ духовнои экономически дегIадара. Лиссабонски колонизатораш, хьалхагIа Салазари цул тIехьагIа Каэтануи, колонизаци дIаяккхара процесс фуннагIа-моллагIа даь а юхасоцае гIертаро тха халкъа юкъе тIа-тIа чIоагIагIа оккупанташца гоамал хьейора, Африке кхохкам чIоагIбора. Цу цхьан ханна Португале къаман бюджетах ниисса ах чуушаш хиннача колониальни тIемий хало цун халкъа белажаш тIа южар. Дувца эшаш дац къизен доацача гIулакхаи цIий Iомехкадар е тха а, е португальски а халкъашта хьаштдолаш ца хинна хилар.

Машара тIехьа латтача оаха массаза а хьаддаи шаьрен дIаккхайкадора оахоа лерхIар. Тха партена 17 шу хьалхагIа ше хьайнча денз таханарча денга кхаьчалца массаза я бе-башха хийттай духьал а дальнна тхоаш гIайтта португальски колониализм а кортагальски мукъалени цхьатара бокъонаш хиларен ларда тIа, вIаши лархIарен шинна а оагIонна йолча гIойлени уйла дагахь цхьана гIулакхаш леладе безам болаш дола португальски халкъ а.

Цхьабакъда Лиссабонера фашистски режим дIаяккхалца йолча хана паргIато яккхара кхы де хIама хиннадац тха 12 шера гаргга, котало яккхарах бола тешам цIаккха а ца бовш, герз кара а нийца къовсам лоаттабар мара. Дагадохийта безам бар са, ПАИГК хьаьча Амилкар Кабрала Аддис-Абебе хиннача паччахьалкхенаштен правительствашттен керте латтарий VIII Ерригафрикански конференце тIеххьарча заседане аьнна дешащ: «Къаьст-къаьстача наьхей бIухойи дог экхха тарлу, — аьинад цо, цхьабакъда халкъаша цIаккха а йовергьяц догдоахийла.:. Вай ца теша йиш яц Африка кхоаненах, моллагIча африкански халкъа колониальнии расистскии Iазапах цIенденна мукъадала, ший кхела да ше а хинна дIаотта низ хиларах».

Тха парте ше паргIатон кортамукъален бахьан долаш лоаттабеча къовсаме, тIема а иштта политически а доакъошка даьхача толамаша дизза бакъду уж дешаш ниися хилар. Ши дакъа совгIа къаман территори мукъаяьккхай оаха, мукъаяьхача районашка бахача наха керда вахар хьалдаьд, белггала аьлча, мах боацаш дешилгеи медицински новкъостал делгеи оттадаьд. 1973 шера сентябрь бутт бовш Гвинея-Бисау республика я аьнна хьакхайкаяьй, хIаьта хIанзле а 80 совгIча паччахьалкхено из бакъъяь тIа а нийцай. Тха къонача республика правительство дунен халкъашта юкъерча арене Гвинея-Бисау халкъа алхха цаI мара йоацен бокъонца йолен викал лоархIаш я.

Колонизаци дIайоаккхача юкъагIа цхьана гIулакхаш леладе тхоаш кийча хилар дIакхайкадаьд оаха Португале, кердача демократически правительствага. Гвинея-Бисау территоре тIа баха беррига португальцаш цхьаккха тайпа дискриминаци йоацаш тхоай паргIатача обществе хьачуэца кийча да тхо, нагахьа санна тха халкъо къовсамца даьккхача вахара гIулакх де цар безам бале.

Тха котало — из цу цхьан ханна прогресса, чIоагIача машарга, нийсхонга йодача адамий общества котало я. Тхо гIаддахад дунен тIара событеш кхохкам кIаьдбаргахьа дегIаухаш. Вахара низ тIа-тIа чIоагIагIа хул тайп-тайпара социальни строяш йола паччахьалкхенаш машаре яхара принципий халкъашта юкъе цхьана гIулакхаш леладара идейи. Тхо дог тийша да, из процесс юха ластарг ца хиларах. Цхьабакъда империализм ше лерхIараьшта тIера ялара маIан долаш дац из. ХIанз а массе меттера дIаьккха яьннаяц фашизми расизми. Дунен тайп-тайпарча районашка хIанз а да кхохкама кхуврчаш.

(АПН).

Париж.

# ШИРАЧА ВЕЙМАРА КЪОНАЛ

Веймара — 999 шу. Йоккхалга диллача шоллагIа йола ГДР Эрфуртски округера из город немецки халкъа йIаьхийча культура къаьнара центр я. ЦIаккха а лергIоаца шоай произведенеш цига хьаккхеллай Иоганн Вольфганг Гете, Фридрих Шиллера, Иоганн Себастьян Баха. Цхьа бахьан доацаш дац хIара шера укхаза миллионага дIаккхоачаш туристаш ухаш хилар.

Дерригача дунен тIа дIахеза Веймара сийле бIехье гIийртаб фашисташ. Нацизма шерашка Гетеи Шиллереи города массехк километр мара гаьна йоацаш эгтара унзарегIча Iоажала концлагерех цаI — Бухенвальд йилла хиннай. ХIаьта цига боабаьраш дагаухийташ тахан белгталарча сахьата Веймаре хьахоз гIайгIанеи дорхеи бухенвальдски набат.

Социалистически германски паччахьалкхено искусствайи Iилмаи города сийле юхаеннай Веймара. Юхаметтаоттаяьй Гете майданна гоннахьара исторически центр. Нах чуахийта юха а хьайийллай йIаьхеи литературнии художественнии музеяш. Дерригача дунен тIара боваш бола музыковедаш, лингвисташ, историкаш гуллу укхаза традиционни конференцешкеи коллоквиумашкеи. Сийлахьвоккхача английски драматурга Вильям Шекспира творчество Iомаеча дунен центрех цаI а хинна дIаэттай Веймар. Городерча вузашка дешаш ва виъ эзар хIана вац аьнна вола студент.

Ший башха-хозача паркашцеи Iамашцеи Веймара исторически центр боча лора а еш, городской совето укх тIеххьарча хана 3200 дезала керда квартираш еннача города йистошка шерра хьалду чуIе цIенош.

ДIадахача 25 шеро наьха санна кийцад Веймара сибат. Ильм яхача хи тIара город лоархIаме промышлении центр а хинна дIаэттай Эрфуртски округе меттел, ерригача республике а. Моттигерча комбинате хьаь юртбоахама машинаш тIехдика могаю ГДР кооперативашкеи халкъа именешкеи меттел, иштта СССР-е а вежарашха долча кхыча мехкашка а. Водохранилищаш а йолаш 80 лакха плотина хьалъяьй ГДР-е цо даьккхача ткъаь пхиъ шера. Цу ерригнешта проекташ уаттаяьй гидротехнически гIирсаш деча веймарски комбината конструктораша. ГДР-е хIара шера арахецача пхьарсах доалладеча 3,5 миллион сахьата тIадехкараш веймарски производстве хьадаь гомаш да. ГДР-а меттел, дуккхача кхыча европейски мехкий а судоверфешка, шахташка, аэропорташка лелаеш йола сердалони сигнализацеи средстваш Веймаре хьаяь я.

А. ГРИГОРЬЕВ,
ТАСС корреспондент.

Берлин.

Кремиковски металлургически комбинат Болгаре хинна а ца Iеш ерригача Балканашка а йоккхагIа я. Ала бокъо а йолаш оал цунах болгаро-советски доттагIала белгало а социалистически содружества мехкий вошалах хьахиннар а. ХIанз предприяте коллективо толамца кхоачашду шу чакхдоалаш къахьегама овсарле 22 процент лакхъе аьнна Болгаре социалистически революце 30 шу дизара сийна тIайца хинна декхараш.

СУРТА ТIА: советски болгарски коксохимикий группа. ВIаши уллув болх беш ба уж производство эргаьккха тоаеш. Аьрдехьара аьттехьа: А. Анкудинов, В. Амелин, С. Спасов (НРБ), В. Коваленко, М. Иорданов (НРБ), П. Филиппова, В. Кирюхин.

Б: КЛИНИПИЦЕРА сурт.
ТАСС фотохроника.

*Идеологически къовсама фронташка*

# СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ПРОИЗВОДСТВО: ХАРЦДАРАШИ БАКЪДАРАШИ

**ДегIаенача социалистически экономико лерхIар харцахьдаккха гIерт буржуазни идеологаш, маларра аьлча хIанзарча капитализма производства лерхIачул цхьанна а хIаманца эргайоалаш яц из яхаш. Из харцхилар хьахьокх укх статьяс.**

Дегlаенача социалистически общества хьалашка шоаш маярра хьа а елалу, массе оагIорахьара дегIа а ух социализма овлангара хьайоагIа цуп керттера принципаш. Эггара хьалха из гуш да халкъа вахара боарам айбеча лакхачен чIоагIачен темпех, советски нах массе оагIорахьара дегIабахкара тIа-тIа дукхагIа аьттув болаш дола хьалаш хьахилийтарах.

Цхьан оагIорахьара социализмо доахача толамаша, вокх оагIорахьара — паччахьалкхен - монополистически капитализма мехкашкарча Iалаьмате дукхача антагонистически вIашдухьаленаша, Iилма-технически революцена карагIдаьннараш къахьегача дуккхача адамий материальни хьал товдара декхарашца дувза цунна цамагаро къоастамбеш да производства социальни лостамца, хал-торон боарамца, вахара образаца ювзаенна йола проблемаш идеологически къовсама юккъе белгалъяьнна дIаоттаелга.

Цунца дувзаденна буржуазни идеологаша чIоаггIа уйла тIайохийт боахама хIанзарча системашкарча производства лерхIачох долча деша, цхьабакъда буржуазни экономисташеи социологашеи производства лерхIачох еча трактовкашка белгалбаккха мегаргболаш массехк лостам ба. Масала, цхьаболча теоретикаца, социализманеи капитализманеи юкъе принципиальни башхалонаш хилар харцдара маIан долаш йола «единии индустриальни общества» концепци хьаллоаттаераша йоах, объективно хьадда лерхIаш хIама вIалла да з дац производства. Масала, французски социолога Р. Арона язду, производства лерхIар боахама системаца дувзаденна дац, цо хоадамбеш дац.

Цхьаькха теоретикаш, потреблени керттера а лоархIаш, производства лерхIар из бале а е кхы бале а болча Iилмеи техникеи дегIаахара боарамца дувза гIерт. «ДегIауха юкъ» яха У. Растоу, «потребление общества», «гIулакхаш деча общества» теоретикий концепцеш производства «индустриализмо» мара къоастаеш а яц, общества экономически строях тийша хIама долаш а дац яхача маIанах латт.

Уж ерриг теореш хIанзарча хьалашкара капиталистически производства бокъонца бола социальни лостам къайлабахьа лаьрхIа я. Масала, американски буржуазни экономист Дж. Гэлбрейт «Экономикеи общества лерхIари» яхача ший эггара тIехьарча балха тIа хIанзарча капиталистически паччахьалкхен техноструктуро» теркалдераш пайда дукхагIа баккха гIерташ йолча монополей хьашташ а доацаш, бIарччача общества хьашташ хилар хьахьокха гIерт.

Производства лерхIар, цу хана хьалаьр дIа-хьа декъара маIан управленена, производительни низаш дегIадахкара хIанзарча боарам тIарча цун ший тайпарча башхалонашта юкъера хьадоаккх. ХIаьта ше маларра къайлахьу управлене ший социально - экономически чулоацам производства средстваш йолча доалахьеи формо къоастамбеш хилар. Долче, буржуазни идеологаша бухсоццача кхаьчача жоп ца луш дут хIанзарча экономически системашка производства лерхIар хьахулийтача кIоаргга бахьанаш долча вIаший юкъерча бувзамий хьакъехьара дош.

Цул совгIа, цу тайпарча теоретико - методологически позицеех ког гIортолга а ещ, дегIаенача социалистически экономика производства лерхIар харцахьдаккха, социалистически капиталистически производства лерхIараш принципиально шоайла цхьанна хIаманца белгалдоалаш ца хилар хьахьокха гIерт уж. Из тезис «бакъяра» хьалхарча плане уаттаю производствана вокх оагIорахьара воздействи еш йола проблема. Циггара хьадоагIаш дола КПСС XXIV съезда хьалхашка оттадаь нийслагIча пятилетка керттера декхар — социалистически производство лакхача темпаегIа дегIаккхувлара, цун эффективность лакхъяра, Iилма - технически прогресса, къахьегама овсарле сихха лакхъялара ларла тIа халкъа вахара материальнии культурнии боарам дикка айбелга вIаштIехьдаккхар — чакхъякхханза ца йоалаш, экономика абстрактно дегIаухилга сихле дезаш хиларо мара кхы хIамо хьалхаяккханза йола мероприяти я яхаш дувц буржуазни идеологаша. Масала, малхбузен - германски «советолога» Г. Хеманна духхьал «гIаьметта эттача, дифференцированиегIа хулаш боагIача советски боахамо дIадехараш» дувзаш довзийт из декхар. Цо дувцар дувц кхыча буржуазни идеологаша а.

Шеко йоацаш, хIанзарча производства тIа-тIа дукхагIа дIаех квалифицировании кадраш, хIаьта из потребленеца, белгталарча цун объемаца, структураца дувзаденна а да. Цхьабакъда, потреблене производствана вокх оагIорахьара влияни яра ироблемо юкъера даккхац производства ший социальни лостама, юкъарчал доацаш цо лерхIачун хьакъехьара дош.

Потреблечи моллагIча производства бухсоццача кхаьчача лерхIар кхыча тайпара хила оамал боацаш дола лерхIар да яхача фактана тIаерзаю уйла буржуазни экономисташа. Цхьабакъда общества къахьегам производствaнеи потреблененеи юкъе бекъача хьалашка хьаотт дIа-хьа лулгеи хувцилгеи. Цар чулоацам белгалбоал производственни отношеней маIанца. ДIа-хьа лулга капитализме антагонистически маIан долаш да. Производства средствай даьна совнагIа мах (цун тIакIалтIа яьха формаш) кхоач, балха низа даьна — «балха низ» яхача товара мах (алапи). Производства средстваштa частни доалахье хилар белгалдоккх капитализме, шоай хана. К. Марксеи Ф. Энгельсеи яхачa тайпара «производства бокъонца лерхIари цуи къоастамбеш дола маIани» совнагIа тела мах хиларо, хIаьта из производства естественно бухсоццаш лерхIачоа — потребленена духьала а да.

Производства средстваштa общественни доалахье хилара ларда тIа мара хилац производства естественни, бухсоццаш лерхIачох юкъарчал доацаш цо лерхIар а. Из вIаштIехьдоал хьееш йола продукт общества беррига члений юкъа хиларца а ерригача общественна долча гIулакхага дIаяхийта йиш йолаш хиларца а. Из башхало белгалъяьккхай В. И. Ленина: «Социализмо мара торо лургьяц, — яьхад цо. — берригача къахьегамхой вахар аттагIа хургдолаш, цар хьал-торо Iалашъергйолаш хилийтара гIулакха Iилман хьисапагIа продукташ общества хьаеллгеи дIа-хьа екъилгеи шерра дIадоаржадеи бокъонна оттадеи» (Соч. биэза гуллам, т. 36, оагI. 381).

Цу тайппара, производства лерхIар, производственни отношеней структура хьа а хьокхаш, объективни категори я. Цо, цу категоре, хьабелла производства социально - экономически лостам. Социализма хьалашка духхьал из ба социалистически паччахьалкхен экономически политикана ларде уллар. Из цIаьхха а бокъонца бакъдир КПСС XXIV съездо советски халкъа вахара боарам дIахо лакхбара даькъе чаккхъяха оттаьча социально-экономически мероприятей шеррача программо. Цхьа хIама доацаш дацар из программа реальни хилар шекои тIа даккха буржуазни идеологаш гIертар. Царех цхьабараша рыночни механизм ца хуле СССР-е хьал-торои боарам лакхбелга Iалашде вIаштIехьдаргдац йоахар. Вокхар, масала, американски «советолог» А. Бергсон санна « бараша, йоах, «дегIаахара советски модела» довзонел чухьа кхоачашдулургдац потребленеца дувзаденна декхараш, хIана аьлча, йоах, из накопленена антагонистически духьала да.

Буржуазни идеологаша дага мел лувцараш харцлу КПСС XXIV съезда решенеша, нийслагIча пятилетка заданеш толаме кхоачашъеш хиларо. Бахача наьха хIара сага сих лоархIаш йола реальни доходаш 1970 шераца нийсйнча 14,1 процент лакхъеннай 1973 — 1974 шерашка. КIезигагIа дола алапи дIахо а 70 сомага кхаччалца лакхдеш да цу цхьан ханна производственни отраслешка къахьегача юкъера мах телача болхлой категорей тарифни ставкаши должностной окладаши лакх а еш, 1973 — 1974 шерашка алапеш лакхдаьд 31 миллион сага, е хIара кхоалагIволча болхлочоан гIулакхерча сагах.

Цу цхьан ханна лакхлу унаццено лораяра, просвещене, культура учреждениеш лелаярга дIаухийташ йола общественни потреблене фондаш. 1973 шера 73 миллиард сом гаргга яр уж. Пятилетка кхаь шера пенсеш, стипендеш, пособеш лакхдара, кхыйола гIойленаш ялара чотах 23 миллион сага доходаш лакхъеннай. 34 миллион совгIча сага фусамий хьалаш тоаденнад; халкъа образоване система эргаьккха тоаяра тIадерзадаь гIулакхаш чакхдаьхад; хадданза тоалуш да медацино деш дола гIулакхаш; кхы мел эша гIулакхаш а дукхагIа ду.

Цу тайппара, нийслагIча пятилетка социальни программа толаме кхоачашъеш хиларо къаьгга хьакхьокх социалистически хьисапе лелаеча производствах йоахка совленаш.

Александр СТУЛОВ,
экономически Iилман кандидат.

(АПН).

# «НАЬКЪАХОИ» ЦУН НИКЪИ

**РЕЦЕНЗИ**

Нохч - ГIалгIай литература — эггара къонагIа долча литературех цаI да. Шехьа а хинна дIаоттарах иа декхарийла да Сийлахь-боккхача Октябра а, эрсий классически а, советски а литература, СССР-ерча кхыча халкъий советски литература яьча дикача влиянена а. ХIанз бокъонца тоа а денна дIаэттад из. Цунна тешал ду эрсий меттала язъяьча нохчийн гIалгIайн писателий произведенеша.

Царех цаI я укх шера январе араяьннача «Знамя» яхача журнала номер тIа кепатеха «Наькъахо тIаэца, никъ» яха Мальсагов Ахьмада повесть.

«Наькъахо тIаэца, никъ» яха повесть писатела керда болх ба. Вай деношка, вай республикерча цхьан лоамтн юрта — Ца-Батое хинна хIамаш да книжка тIа дувцараш. Шерах йоззаш яц вайна из юрт, цхьабакъда из дешачоа хов, повеста тIа язъяь событеш моллагIча нохч-гIалгIай юрта хила тарлуш йолга.

Повеста сюжетни лостам укх тайпара оттабаьб: хьалхагIа юрта хьехархо хинна, хIанз колхоза председатель вола, АртагIа председатела болх ший ученики заместители волчуяга дIа а бенна Гурс яхача лоамара доагIача ший тайпарча хина дIоаххала, лоамашка сага дага ца йоагIаш улла юрт гаргагIча гIолла Грознеца ювзаргйолаш бола никъ билла дага ва. Никъ-м хIанз а болаш ба, цхьабакъда хьайзза, го а баькха ваха везаш ба на, Шимхара Хьаким, повеста турпал санна болча районерча «йоакхо» еча начальникашта Ца-Батой бахкараи хичнао фуд ца ховш бола колхозхой чувхабараи цо новкъарле ца йой а.

ХIаьта АртагIа ше цхьаь, шийга вIалла ахча а доацаш, ше хьийгача кънх шийна чахча лулга а ца дехаш, билла лаьохIа никъ дуккха а лоацагIа хургба, хIаьта долче. Ца-Батоя Грознецара бувзам цо тоа а бергба.

Цу керттерча событена гонахьа гулъяьй писатела повеста тIа оттаяь вокх событеш а: царех да Ца-Батоерча колхозхой вахар а, лоархIаши сий деши бола председатела болх ше дIа а бенна, халеи дулургдац аьнна хеташи дола гIулакх общественни хьисапе чакхдоаккхилга шийна хьатIа а йица, цу ханналца саго даьза дола хIама цхьан саго дарах колхозхоштa хетар а. Из хьлхарча юкъига мара дац.

Массаза а дика традицеш йолаш хьабаьхкача нохчийн гIалгIийн халкъа истори дика довз Мальсагов Ахьмада. Цу традицеех да хьаша-да везаш тIаэцар, шоашта болча аьттон духьа доацаш общественни новкъостал дар — белхашка вахар — моллагIа а, дукха низ эшаш бола болх — цIенош дар, ялаташ чуэцар, кхы тайпа болх дIаболабаьча цхьан сага новкъостала дуккха нах бахкар. Цу тайпара беттaшка даь дарддоацар, цхьан-шин дийнахьа чакхлоакх.

Вокх оагIорахьара, писатела дика йовзаш я лоамарочун психологи: хьалхашка латта декхар кхоачашдалца тIераа-ла ца тугаш, шийна тIадилла-ча гIулакха тешаме волаш, новкъост кIалхараакха гIертaш, дIа а хьа а новкъостал де ловш хилар. Цу деррига-ча хIамашта Мальсагов Ахьмада бегашта санна, хьахьокх, цабатоевцех массаза а доаллаш дола кхыча юрташкарча наха гарга уж белгалбоахаш дола гIулакх—къар ца лулга. Массаза а гIийртаб уж шоашка ца аьмнар де. Ший юртарча наьха из оамал йовз цхьаь, бIубенна никъ билла волавеннача повеста керттерча турпала АртагIана а. Из дог тийша ва, юртарча наха ше цхьаь воаллийтаргвоацилгах, шийна уж новкъостала боагIаргболгах, дулургдац аьнна хетар цхьана даь чакхлоакххаргдолгах.

Фу хургдар тIаккха, нагахьа санна къаьнарча IаьдалагIа белхий беш ца хилча — колхоза юкъейоагIача кхаь а юрта баха нах саго беш низ а боацаш балха арабувлаш ца хилча — АртагIа билла боалабаь никъ билла? Писатела опытни перона кIал повеста тIа иштта хьаотт вайнаьха обычай, цхьабакъда кхыча, вай ханарча маIанца: саго шийна, цхьаь биллац никъ, — наха, нахаца булл.

Иштта къаьстта цхьан гIулакхо кердача вахарах, кердача наха йолча повеста тIа, цу наха буллача наькъах йолча повеста тIа шерра чулоацам лу. Произведене тема — никъ харжар, мировоззрени хувцар, наьха керда психологии наха юкъера керда гIулакхаши толар. Реалистически маIанах ше маярра хьайийллай сюжет массе тайпарча хьалашка диллача а иштта наьха бытовой башхалонашка, бахара образага, керттерча даькъе, ханон исторически хьалашен белгалйоаккхаш йолча психологега диллача а.

«Наькъахо тIаэца, никъ» яхача повеста тIа тайп-тайпара идеологеш лелаерашта юкъе, вешта аьлча цхьан оагIорахьара АртагIана, Руслана, Iадлурахьманеи вокх оагIорахьара наха Хурск аьнна геттара нийса цIи тиллача ХIарона, Сельмарзийна, цIимхарча Хьакиман юкъе (цар образашца Мальсагов Ахьмада вахаре бокъонца долчча тайпарев дог тешадеши хьахьекхад зуламеи вай вахара новкъарле еши дола, вайна юкъе хIанз а лелаш дола хIама — хIамилг яккхара чIоагIа тIаккер. мещанство, пачхаьалкхен киса кхоада безам хилар, са гунахьа долаш дац аьнна а хеташ, нахага кхьачача балана сагота ца хилар, дуккха кхмдараш) бокъонца дов даьнна, юкъарчал доацаш уж вIашкакххохкабенна, вIашагIтосабенна хIама дац.

Керттерчуша цхьана дегIаух цхьаьна сюжетни лостам а — цабатоевски школа физрука Руслана вайнаьха кхалнаьха интерната тIехьъоча классе дешa вгIача дешархочун Зарайн сийдоал цIенен безам. Лакхе вай маалара, керттерча сюжетни лостамаш тIа ира къовсамаш дац повеста тIа, цхьабакъда Русланаи Зарайнеи юкъерча гIулакхий историна юкъеякх Хурск—ХIарон, болх беш хьдда моттиг йоацаш, цхьабакъда моллагIча кIайхача моттиге — шофера е юртарча механика моттиг из яле а—хIамилг йоаккхаргйолча, катохаргйолча моттиге балха ваха гIерташ вола саг. Даьшпа барта а ваха, шортта урдув а денна Зара эца гIерт из.

Цхьабакъда Зара — советски школон комсомолон хьалкхеяь йоI, ший кхела да ше я. Ший ираза да ше я из, цудухьа хаьдда йоах цо ший даьшка: «ДIалой а дургьяц оаш... енна ца лой-м».

Мальсагов Ахьмада повеста сюжетни шиъ лостам, вIаши хьерча а луш, цхьа философски маIан долаш хул, вахар— ХIарони цунах тара бараши хетийта гIертача тайпара сагота проза яц, дега гIозле, романтика я, Руслани Зарей санна барзшта хинна ца Iеш, геттара къаьенна ше воллашехьа а, берашта сакъердаме стихаш, «Гурс бирса маца хул, Гурс аьсайа маца хул» яха фаьлгаш яздеш волча вайнаьха кхалнаьха интерната директор волча къаьнача Ширванена а цхьа шийна йолча гIойлен духьа доацаш, наха эпандаь никъ баккха эттача АртагIана а.

БоккхагIчар хьоккамга хьежжа хьалкхув Руслани Зарей. Къаьнача АртагIана дагадехар цар нийса кхетадаь ца Iеш, цхьаболча новкъосташа санна, вокх лаьрхIац цунах, дагахьа къоабалдеш душ цар цо дIадоладаь денале гIулакх, вай хIара деннарча вахаре денала массаза а моттиг хиларах.

Духхьал цун, вахара мзIара уйла еш хул повеста тIара къонача ноахала викал — Руслан, ше цхьаь висача хана. «...Шоай бокъонца лаьрхIа цхьа хIама а долаш бола нах ма бий цу Ца-Батое». Ший датахьа Iодагайир цо цIераш.

«Царех ва АртагIа! Никъ баккха лаьрхIа саг. Никъ ше мичаб укхаза бувпа безар-м... ХIана лаьрхIад цо из баккха? Из да ха дезар. Зарас АртагIах маалара, «романтик» ва на? Хила а мег, из баккха дагадохале хьалхагIа а хийржа хург ма дий цо шийна йолча гIойлен духьа доапа гIулакхаш? Из баькха ваьнначул тIехьагIа а леладерг ма дий? Цу тайпара гIулакхаш цаI шоллагIчунца дувзаденна дазIанарах йоакха чIогаш санна! ЗIы.. миштa аргдар из... аьлча, книжка IаьдалагIа — даьр шийна мел могар де гIерта зIы. АртагIа деррига дIаьхача вахарах чакхъяьннай из?».

Цхьабакъда АртагIа цхьаь вац, нагахьа санна, ший курача уйлех эхь а хийтта, цу сахьате ведда воккхача сага АртагIана новкъостал де вода Руслан моргаш, Залейха — АртагIа сесаг, дийша йоацеи цкъарчоа баьде саг хеталуш йолеи, маро дер мел лоархIаме пачхаьалкхен гIулакх да геттара дукха ховш йола кхалсаг цуна хилча. Кхыметтел белаши болчаккхаши эца а ахча дац АртагIа. Из кхета а деш, Залейха... мара шийна йица цаI мара доаца совгIат — петара цхарал бохк, бохк боацча маьхах, шоватккье вуйнйтта сомах, вешта аьлча АртагIана хьалхарча юххьига эшар мисcел долча ахчах.

Психологе, мировоззрене даькъе характеристикаш еннай ХIаронан школе Цlока аьнна цIи тиллача иттлагIча классе дешa вагIача зIамигача саган. Хьалхарчоа — гучахьа тийша болх боаллаш, лечкъораш деш, кхычарца къиза хиларах, шоллагIчоа — цхьаккха хIама бебашха доацаш, фуннагIа даь а ший аьттув баьлча кхы сагота воацаш хиларах. ФуннагIа даь а институте деша ваха дага ва из. Спорт — ше лаьрхIар кхоачашдар духьа хьакаранйица мара, кхы цунна дукхалезаденна гIулакх дац. «ЛакхагIа йола спортивни разряд яккха безам ба са, тIаккха институто ше дIачуоазвртва», — вIалла шек а воацаш дувц Руслана.

Хьоkхам — вобар а дикабар а — хьаллаца нах ма хулий: шийца деша ягIача йиIигашца цхьана клуб хьалъе лоархI Зарас, вайнаьха кхалнаьха интернатерча дешархочо. Цо а Руслана багенца философски уйлаш дегIайоаллара бахьан ду автора: «Ведда водар из, клуб хьалъелга дага дохара уйла а еш, нийсагIа аьлча, из мичара миштa дагадехад-хьогI яхаш. Зарийна дагадехад. Цабатоевцаш АртагIа хьоабаьндаь-м дехадац из? ДIалуш вар массаза а коравоагIаргва. ДIаэшаш вар а хила веза. Ишта ца хилча, эстафета хад, вахара воабол соц. ДIанийцачо а иштта, ший аргIанна, фуннагIа денна а цхьа хIама дала деза наха, цхьабакъда эггара хьалха гIулакх хинна, хьинаре вахарах хьокхаденна ший моттиг лаха еза цо.

— Аз лохаргья аз, сай моттиг лохаргья, — уйла йора Руслана. — Из ца хилча хила йиш яц сагах саг веш дола хIамай, хила йиш яц моллагIдола денале гIулакх а.

Мальсагов Ахьмада произведене кхайкаер сел йоккха событи а яц, сел дика къонахий а бац, аьнна хеталу хургда. Цхьабакъда Ца-Батой яха зIамига юрт дикача дагара аьлча — къарлургбоацаш бола цига баха нах — йоккхача советски державa цхьа дакъилг, мадарра аьлча, деррига дуккха миллионаш долча советски халкъа йолаш йола планаш а йоакхо а йолаш бахилга, повеста хьалхара оагIош Iоешшаше а кхетаду саго. Из уйла дег чу йоссаю вайна «Наькъахо тIаэца, никъ» яхача повеста автора.

Цу хьакъехьа книжка тIа геттара дика дувц Пиктусовича — духха шераш хьалхагIа укх бирсача моттиге а вена, иштта укхазарча халкъацеи традицешцеи дIа а Iема укхаза дIависача, Ца-Батойрча къаьнарча хьехархочо. Иштта хьа а йоах цо из ше Русланаца къамьл деча хана: «Вайна бIаргагучча хьахулаш латт Ца-Батоя истори, хIаьта из бахьан долаш кIоаргагIа кхетаду аз укх юрта къаьнара истори».

— МалагIа истори да из Ца-Батое доаллар? — аьнна хаттар а даь, аркъал а ваьнна Iовижар Руслан, чай цIека тIа гIолла ди пхьарс дIа-юха а бахийта. — АртагIа баькха никъ-м бац Iа бувцар?

—Из а хилийта хьай хьаиттале! Шеко йоацаш, истори да ала мегаргдолаш я вай юртарча вахаре хIара денна хулаш йола общественна лоархIамера факташ, уж, бакъдар аьлча, Iалаьмате дукха я. Цхьабакъда са ювца безам бараш вахарга овлангара денз гола тохийташ йола событеш я. Ца-Батое колхоз вIашагIйоллар эр из тайпа событи. ЧIоже гIолла АртагIа никъ биллар а— событи я, лоархIамга диллача цул дуккха зIамагIа яле а. Къаьсткъаьстача нахаца ювзаснна. ХIаьта а укх юрта истоpeна гола тохаш я.

— Сево тохарья гола?

—Сево? Аз-м аргдар... м-м... цабатоевца психологе...

Шоаш мадарра да повестка тIара оалаш-гойташ дола хIамаш, къаьстта а вIаши нийсдераш. Гуш да, ший халкъа истори, этнографи, быт, цун обычаеши традицеши писатела дика йовзаш хилар. Цудухьа дег чу хьарамле йоацаш беш бола сакъердам, цкъаза персонажаша беш бола бегаш а, тIехтохам бе лаьрхIа цхьаккха хIама долаш бац. Ерригача повесто дувцар — вахар ше мадарра лоархIилга, наха юкъера безами тешами чIоагIбелга да.

КарагIа а дийнна, «Наькъахо тIаэца, никъ» яхача повеста тIа белгалдаьхача хIамашта — вахарца тардалар духьа бокъонца бакъдарашкара хьаийца турпалий образ хьаоттаяри ше маярра хьахьокхари, драматизм, сюжетни ситуацеш я. ХIаьта цу дерригача хIамаех латташ йола произведени ше, повеста хам, къамаи башхалонаш хьахьокхаш долча суртах, къаман психологех, бытах — цу дерригача хIамаех бIаргагу вайна реализмана — формагIа къамани чулоацамагIа советски долча, вкзза вола викал Мальсагов Ахьмад а воалаш долча дуккхача къамий литература керттерча метода карагIдаьннараш.

Книжка дешаш болча дуккхачар дег чу дужаргда а литература тохкараша теркам тIабохийташ йола оатхал цунах хургья а аьнна хеташ я со.

**ТАСУЕВА Лида,**
**литературовед.**

## БОЛГАРСКИ ПОЭТИЙ ПРОИЗВЕДЕНЕШ— ГУРЖИЙ МЕТТАЛА

«Сабчота Сакартвело» яхача тбилисски издательстве кепатеха араяьннай «ХIанзарча болгарски поэзе антологи». Цунна юкъеяхай шовзткъа совгIча поэта —С. Пенчава, А. Далчева, Е. Богряны, Н. Инджова, М. Ламара, Б. Банова, Л. Стефановай, Л. Левчева, Б. Димитровай, дуккхача кхычар произведенеш. Керда арахийцача книжка тIа из оттадаьраша лоацца биографеш а язъяьй, духтIавоаккхаш дола йоазош а даьд.

Болгарски поэтий дукхагIйола произведенеш гуржий меттала яхай Мачавариани Мухрана. Цун творчествана юкъе ондо моттиг дIалоац Болгаре. Вежараша болча мехка шоаза хиннав поэт. Цунна, цун халкъан къаьнарча культуранен хетаяь я цо язъяь массехк произведени. «Антологена» юкъе сурташ дихьад Грузински ССР заслуженни художника Джемал Лолуас, вежарашха болча мехка къаьнарча къаман арнаментех пайда а эцаш.

Литература даькъе тIехьяьнна дика произведенеш язъярах шин шера цкъа телаш йола Руставеле цIерагIа республикански премий яккха дIачуеннай антологи «Сабчота Сакартвело» яхача издательства.

**М. ЛОРДКИПАНИДЗЕ.**
**АПН корреспондент.**

## Квартире дахаш да... ЛОМ

Ши-кхо шу хьалхагIа вай мехкен доазол деххьарча мехкийн кепайоазон тIа арабаьлар цхьа тамашийна хоам: Баку, Азербайджана столице, БерберовгIар дезалца дахаш да Кинг цIи йола лом. Из дах клетке а ца дахаш, къаьсттача вольера чу а ца дахаш, гIорода юккъерча цхьан улицагIарча квартире. БерберовгIарцига, кретадеш мадарра, каст-каста аха баьннаб журналисташ, специалисташ - биологаш, духхьал бIарг тоха безам бараш. Массаза а цецваьккхавар Кинг машаре хиларо — латарг ма дий аьниз цхьаккха белгало, «маьрша оамал» хувцаенна цхьаккха моттиг яцар. Оакхарий аьла, массаза а наха юкъе даха коа тIара хьайбаш санна, бокъонца караIемад. Иштта «барт тайна» из дахаре маIан укх тайпара дийцар: ше из Iодеча хана нанас чIоагIа чов лъй цунна, из кхаба ца тугаш сецад нана-лом. БерберовгIар хьалкхедаьд Кинг. хIаьта из бахьан долаш «боарам бойлаш» нах дуккхабезарца жоп деннад лома кIориго, юххера а цун соцам — тамашийна, ший тайпара хIама да из.

БерберовгIар дезалца дахаш кхо шу гаргга ха яьккхай Кинга, дага доацаш енача Iоажадаргіа деннад из. Цхьабакъда гIордаьнна лом деннaчул тIехьагIа Казанерча зоопаркера цхьа бутти ах бутта баьнна лома кIориг доаладаьд БерберовгIар. Кинг II аьнна цIи тиллай цунах.

Цунна цхьаккха хьовзам хиннабац Iодеча хана. Из наьна-лома шурийца кхаьба да, лоаццa аьлча, нахаца «безам совбала» бахьан хиннадац цун. Цхьабакъда истори юха а кердадаьннад. Цхьа шу даьннача гIолла Кинг II, 160 килограмага кхоачаш дез а цаIи ахи метрга кхоачаш дIаьх а денначул тIехьагIа, кхыметтел шийл хьалххагIа хиннaчул а дега кIаьдагIеи дикагIа дегIала доагIаши хиннад. Тахан Кинг II подруга а я — итт бутт баьнна лома кIориг Симба. Из а иштта БерберовгIарцига «денад» Казански зоопаркера массехк бутт хьалхагIа турпалаш БерберовгIар бераши цар шин доттагIа — шин ломя болаш дола кинофильм доаккхача. Биъ кога тIарча артистий даьша Берберов Левен Нинаси гIад а баха жоп делар шун корреспондента даьча хаттарашта.

**Оакхарий караIомадеча шун метода керттера башхало малагIа я?**

**Нина Берберова:** хьайбаш караIомадеш къаьстта тха тхоай метод я ала хIама дац. Сон са мари оакхарий караIомадеш дац, е хила гIийрта а дац. Духхьал хьайбашцарча тха безамо, иштта тхоай берий а — Евайн Романен — царца иштта безам хилийта гIертаро нийсдалийтад тхона тха цIагIа даим зIамига зоопарк хулаш дола гIулакх. Цига дахараш — тайп-тайпаьча фух дола жIалеш, сиамски пискаш, попугаяш, зIийнаш, богапхьидаш, форда хьакхалгаш, хIаьта хIанз, шоана магарра — ломаш.

Дуккхача шерашка терка лдича тха дог тийшад, моллагIа хьайбаш, сатийнна квартире даха йиш йолаш хиларах, нагахьа санна кертгера дакъа кхоачаш вар — саг, уж боча леладеш хуле, нагахьа санна шун безам бале, цар сий деш хуле.

ДуккхагIболча дрессировщикаша шоадаеи пряникаш Iомаду, цар декхар — оакхарий тамашийна номераш е Iомадар. хIаьта оахам-м хьесташ ма леладой уж, цога цхьаккха тайпа «номераш» яйта тхо гIертац. Тхона керттердар — даим сага дала дахилга сел во ца хиларах йола «уйла» царна дег чу йоссаяр.

**— ХIаьта кице — борз Iа мел кхоабе а, бIарг хьунагIа лекх цо — тоьал нийса аьннад аьккхаиарча сага гIулакхах, бакъ деций из?**

**Лев Берберов:** шеко яц. Цхьабакъда вай ювцаш йола сага опыт яц хIанз цу кицо хьяхьокхар. Саго массаза а боккхагIбола моастагIий санна лаьрхIад оакхарий, царех «цIий мерг», «бирса дарг», «ца дузарг», иштта кхыйола цIераш а техкаш. Цар-м коа тIара дийна хIамаш, хьайбаш, кхыметтел нах а ма боабаьбий. Дукха ха йоацаш мара воларвеннавац саг оакхарий чарахьо санна а ца лоархIаш, тохкамхочо, натуралиста санна лархIа. Оаш яхар дац шоана, Iалаьмате тамашийна хIамаш гучадаьннад: тха цIагIа, масала, дуккхача шерашка яьхай кхал борз — хьаькъал долаш, чIоагIа хIамах саккхуш дола аьхха. Тха виIа Романа Iалаьмате чIоагIа йоакхо еш. цунна мутIахьа йола нянька санна йисай из тха дег чу. Мадарра аьлча, цу берзо Iомавир кIаьнк когаш даха. ТIехьашкахьара кIаьнка коча кач цергашца дIабага а белле, шорттига цунца лелаш хулар цIагIара цIагIа йоалаш, хIаьта кIаьнко когилгаш доахар. Иштта когаш вахийтар цо тха кIаьнк. Цкъа, из гIулакх цунга ца дайта тхо гIертача хана мара хиннаяц из эгIазъяха. ХIаьта хIанз, шоана магарра, шн лом ма дахий тхецига.

**— Iалаьмате доккхий оакхарий цIагIа леладар, уж доадела а санна, къахетам ца хилар да аьнна хеташ шоана?**

**Нина Берберова:** «Наьна йIовхале» яхача дешай маIан хетаргахьа мара дац. Цхьан хана коа тIарча хьайбай наьна йIовхале хьу, ав хиннай, хIаьта тахан — сага цIа, кхий, бежкарт. Сорг тийша я, Кинг II а Симбас а Аразийски аренашкеи Африкански саваннагеи сатесса ца хиларах. Шоай мукъагIа доацача метте, вайцига даьд уж, мадарра аьлча, коа тIара хьайбаш а хинна дIадахад ломаш.

Бакъдар аьлча, ломаш цIагIа леладар Iаламца ца тарлуш гIулакх да аьлча, цунах со тешаргья. Цхьабакъда из Iаламца тар ца далар ломашта эшалаь хIамаш хиларах латтац. Кхыча бесса де аьлча нийсагIа хургда из — готваьр, пargIата воацар саг ма вий. ХIаьта, нагахьа санна са марен, азн, тха берашен уж халонаш теркалъяцар, тхона холацар яхаш, дуккха а дукхагIа болча наха ловзгйолаш яц уж, цудухьа уж а иштта бакъ хургба.

**Лев Берберов:** тха ломашцарча гIулакхах каст-каста салаш мадарра — «бакински эксперимент» — дIахо еши ший хаьлда цхьа хIама лаьрхIан я. Iалама гададхеи лораден дезаш бараш тахан шин лагерь а хинна бекъабеннаб. ЦаIаш ба къаман паркаш, заповедникаш, заказникаш хьаяра идея гадоахаш. ШоллагIчар йоах, дунеи тIа баха нах сихха бебаш латтача хьалашка нах баха ца хевшаш Iалеьмате шера территореш ядийтар — магийта йиш йоала дега тоам ба. Сона хетаргахьа, мамогга дукхагIа вIашагIдувза, вIашагIъэде деза саги Iалами.

Ховш ма дий, вайцига дукхагIча хана гIал сага лоаллаха, масала, Москван хьун парка аьса тIа, бIараш дуарг — духхьал Новосибирски академически городока баьццарча аренашка яхилга, уссурийски цIокъаш, царна чарахье ухилга чIоагIа дийхкачул тIехьагIа, юрташтеи городаштеи геттара гарга лелилга.

«ХIамай маьхаш хувцалалар» морг да из; нагахьа санна хьалха дукхагIола хьайбаш сагах кхераш, хьунашка, тIеIача моттигашка лечкъаш хиннадале, тахан, чарахьал дийхкача хьалашка, нах бахачахьа, сага ше лорадергдолчунгахь теI аькха.

Тха безам ба Кичгаца нийсденна гIулакх. Ший тайпара, алхха из мара доацаш ца хилари сел доккха хIама да ала йиш йоацаш хилэрч дIахайта. МоллагIа аькха, цу даькъе лом а сага лалла даха йиш йолаш да: хIаьта тха «экспериментo» из тешшаме хьа а хьокх.

**Валерий ГРИГОРЬЕВ,**
**АПН корреспондент.**

Баку.

# ПАЙДАНЕ ВIАШАГIКХЕТАР

Укх деношка Грозерча 22 йолча юкьерча школе иттлагIча классашкарча дешархошца вIашагIкхийтта хилар В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача завода оператор, Социалистически Къахьегама Турпал Ведерников Николай Иванович.

Къахьегама ветерано дешархошта дийцар ший вахара наькъах, ше болх беча завода коллектива вахарах, нийсагIа пятилетка хана-1 хьалха кхоачашъяра заводе яьржача социалистически яхье хьалхалаттарех. Иштта цо жоп делар дешархой дуккхача хаттарашта.

Итт класс чакхйоаккхарашта мехкдаьтта чакхдоаккхача завода а цо арахецача продукце а лоархIам бовзийташ, советски болхлой класса сийле йовзийташ, къоначарна вахара никъ харжа гIо деш чакхдаьлар из пайдане вIашагIкхетар.

СУРТА ТIА: Социалистически Къахьегама Турпал Н. И. Ведерников дешархошта юкъе.

**А. КЫЧИКОВА сурт.**

**Редактора зам.**
**М. М. ХАМХОЕВ.**

### ФУТБОЛ

«А» класса II-ча группа IV-ча зоне ловзаш йола «Терек» футболийн чемпионата аргIанарча туре Казане моттигерча «Рубинаца» вIашагIкхийтар.

Хьалхара тайм ловзара совле дукхагIча даькъе «Терек» футболисташка хиннаяле а счет хувцаяланзар — 0:0. ХIаьта шоллагIча тайме казанцаша цахаддаш яьча атакашта духьала овтта а мегар вай футболисташта. Иштта счет 0:0 а йолаш чакхдаьлар из сакъердаме вIашагIкхетар.

ХIаьта IV-ча зоне, цу дийнахьа хинна матчаш иштта чакхйилаар: «Торпедо» (Тольятти) — «Дружба» (Майкоп) — 2:0, «Строитель» (Уфа) «Машук» (Пятигорск» — 3:0, «Локомотив» (Оренбург) — «Волгарь» (Астрахань) — 2:2, «Металлург» (Магнитогорск) — «Баррикады» (Волгоград) — 2:0, «Зенит» (Ижевск) — «Ревтруд» (Тамбов) — 1:2 «Спартак» (Йошкар-Ола) — «Сокол» «Саратов) — 2:2 — «Волга» (Ульяновск) — «Труд» (Воронеж) — 1:0, «Сталь» (Орел) — «Авангард» (Курск) — 2:1.

19-ча сентябре Уфе моттигерча «Строителаца» ловзаргья «Терек».

# ТЕЛЕВИДЕНИ

**17 сентябрь**

**I ПРОГРАММА**

9.00 — Передачей программа. 9.05— Босбола телевидени. Iуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Хьона, къонал. 10.00 — «Земля, до востребования» яха художественн фильм. 1-гIа сери. 11.15 — Босбола телевидени. «Илли-74». 15.30 — Передачай программа. 15.35 — «Пятилетка керттера домна» яха телевизионни документальни фильма премьера. 16.00 — Крылова баснеш. Литературах йола передача. 16.20 — Босбола телевидени. ДIалохх Власенкс. Программина юкъе я Листа произведенеш. 17.00 — «Фабрични марка сийле» яха телевизионни очерк. 17.30 — Босбола телевидени. Кагирхой творчество. 18.00 — Дунеи халкъашта юкъера обозрени нохчий меттала). 18.15 — ХьажкIашта комсомольски йоакхо е. Ачхой-Мартана къона хьажкIаш лолаерхой болча. 18.25—«Политически наькъаца яц Пекин» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 19.10 — Босбола телевидени. Оперетта Московски театра сеэон хьаеллар. 19.40—«Земля, до востребования». яха художественни фильм. 2-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. СССР йоазонхой Союза I-гIча съезда 40 шу дизара хетадаь искусствай мастерий концерт. Союзий цIеи Колонни залера передача. 23.05 — Кердадараш. Передачай программа.

**II программа**

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. «Са доттагIа Мартын» яха мультфильм. 18.25—Нохч-ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.45 — Документальни фильм. 18.55 — 7-ча гIишлошъеча монтажни управление коммунистий хьакъехьа.

19.15 — Киножурнал. 19.25—Кагирхой гIулакхаш (гIалгIай меттала).

**18 сентябрь**

**I ПРОГРАММА**

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйрийнара гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — Босбола телевидени. Кагирхой творчество. 10.00 — «Земля до востребования», яха художественни фильм. 2-гIа сери. 11.15 — Босбола телевидени. Халкъа халларий самодеятельни ансамблий фестиваль. 15.25 — Передачай программа. 15.30 —«Горький — болхлой класса иллиалархо». 3-гIа передача. 16.20—Художественни самодеятельноста концерт. 17.00 —«Ялча—тахан» 17.30— Нохч-ГIалгIайчу гIолла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 17.50 — Мурдий тоабан новкъа гIолла бац цразага бода никъ» яха документальни фильм. 18.00 — Пятилетка 4-гIа шу. Малгобекски района къахьегамхой гIулакхаши планаши. 19.00 — Босбола телевидени. Хоккеях ловзара дунеи халкъашта юкъера вIашагIкхетар. Канада—Советски Союз. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Эстрадни концерт. 22.00 — Босбола телевидени. Спортивни программа 1. Футбол. Киевера передача. 2 Шахматех дунеи тIа хьалхара моттиг яккхара ловзар. 22.50 — Кердадараш. Передачай программа.

**II ПРОГРАММА**

17.30 — Босбола телевидени. «Орленок» яхача телестуде концертни зал. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Телевидене Волгоградски студе передача. 19.00 — Документальни фильм. 19.10 — Нокхараша Iа даккхара ший ханнахьа кийло е. 19.25— Хоамаш, реклама. 19.30 — «Машенька» яха художественни фильм.

# РАДИО

**17 сентябрь**

6.30 — Юргара Iуйре (эрсий меттала). 6.50 — Юртабоахам дегIабоалабара керттера дар специализации концентрации яр да (эрсий меттала). 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Нохч-гIалгIай ашарий концерт (гIалгIай меттала). 16.00 — «ДегIаенача социализма социальни структура» яха беседа (нохчий меттала). 16.15 — КПСС-а 24-ча съезда соцамаш кхоачашде. «Хьалхалатта методаш массанега дIайовзийта» яха корреспонденци нохчий меттала). 16.30 — «Пропагандиста доши» Андриянова корреспонденци (эрсий меттала). 16.45 — Iано хатташ дергда (эрсий меттала) 18.00— Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

**18 сентябрь**

7.20 — Республикански газетий обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Халкъа тIахьожамхой хьажкIий кхашка (гIалгIай меттала). 8.40 — Ашараш. 8.45 — «Советски саг. Мишта ва из тахан» яха журналиста Речмедина беседа (гIалгIай меттала). 16.00 — Болхлой комитети хьажкIаш чуэцари (эрсий меттала). 16.15 — «Ислами халкъий доттагIали» яха исторически Iилмай кандидата Бокова беседа (нохчий меттала). 16.30 — Юргара вахар (нохчий меттала). 16.45 — «ДоттагIал долча коллектива юкъе» яха корреспонденци (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 19.30 — «ХIанзара ханара къона саг» яха радиоэпуск (гIалгIай меттала) 20.00 — ХьажкIаш лелаерашта дола концерт (нохчий меттала).



## ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи морхаш а йолаш, нагнагахьа догIа а делхаш, малхбузехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 17—22. Грозне 20—22 градус йIовхал йолаш хила а тарлу. Кхоанеи ломмеи морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а екхаш, наг-нагахьа догIа а делхаш, дохк а доаллаш, бе-беча оагIорахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура бийсашка 6—11, деношка къулбехьарча районашка 14—19, къилбаседехьарча районашка 18—23 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

**Метеостанци.**


ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара—3-34-38; партийни вахарен культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадувл шинарен, еран, шоаттен деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/34. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/34. Заказ № 8936.